

Miskolci Egyetem
Bartók Béla Zeneművészeti Intézet

A gitártanítás módszertani lehetőségei

Konzulens: **Ritter József**
tanár

Készítette: **Lénárt György**
zenetanár (gitár)
MA 120

Miskolc, 2014

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
1. A kéz működése.....	4
2. Klasszikus gitár oktatás során felmerülő problémák	6
3. Hangszertartás.....	10
4. Előkészítő gyakorlatok.....	12
4.1. Sajtreszelés.....	12
4.2. Hüvelyk simi.....	13
4.3. Pöckölés	14
4.4. Hangkeresés	14
4.5. Röpködés.....	15
4.6. Nyomkodás	15
4.7. Nyávogás.....	15
4.8. Vibrato	16
4.9. Sikamika	16
5. A jobb kéz.....	18
5.1. Ráhúzott pengetés	18
5.1.1. A hüvelykujj.....	18
5.1.2. Az i, m és a ujjak.....	19
5.2. Szabad pengetés	22
6. Skálák.....	29
7. A balkéz	34
8. Egyszólamú dallam gyakorlása.....	47
Összegzés	50
Bibliográfia	51
Függelék.....	52

Miskolci Egyetem
Bartók Béla Zeneművészeti Intézet
Bevezetés

Szakedolgozatomban a gitároktatás során felmerülő technikai problémákat vizsgálom, és ezekre keresek megoldást. A dolgozat nem módszertannak, sokkal inkább tanítási segédletnek tekinthető. Alapproblémának a kéz működése, használata tekinthető a gitározás során, ezért elengedhetetlennek éreztem a kéz működésének felvázolását. A gyakorlatok is a kéz helyes használatának megtanítását szolgálják. A dolgozat felépítése ennek megfelelően: a kéz felépítése, működése, a tanítás során előforduló problémák összefoglalása, gyakorlatok, melyek ezeket kijavítják, illetve ezeket alkalmazva megelőzik a hibás beidegződések kialakulását.

A dolgozatban ismertetett módszerek előkészítik a kezét a technikai alapok elsajátításához, kialakítják a megfelelő érzeteket a jobb és a bal kézben, ráveszik a növendéket, hogy a kottán és motorikus memóriájukon kívül használják, fejlesszék fülüket, koncentrációs képességüket a gitártanulás során. A dolgozat a gyakorlatok bemutatása során igyekszik megismertetni azok felépülésének logikáját, mely a tanárok és növendékek számára lehetőséget nyújt arra, hogy ezt alapul véve változatos, saját gyakorlatokat állíthassanak össze. A technikai problémákon kívül ízelítőt ad az előadási darabok elsajátítási módszeréből. A dolgozatban ezt egy népdalon keresztül mutatom be, hiszen a fő célcsoport a kezdő növendékek, ezek az elvek azonban komoly előadási darabok esetében is alkalmazhatók.

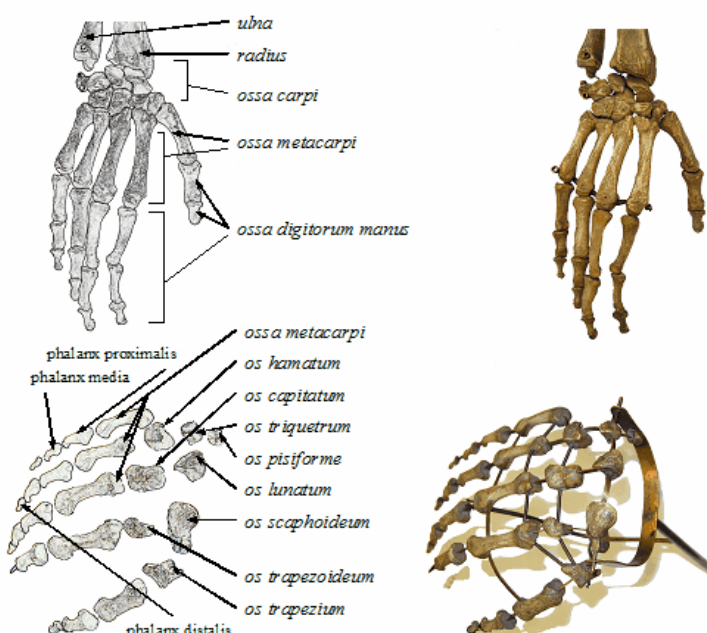
A dolgozat alapjául Szilvágyi Sándor jelenleg készülő Módszertanát vettem alapul. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani neki – és Hujber Tibornak, aki ezt lehetővé tette, hiszen rendelkezésemre bocsátotta a kéziratot. E mellett megkaptam tőle egy, a gyakorlatokat tartalmazó kézzel írt kottát, valamint lehetőséget adott a még feldolgozás alatt álló videó és fénykép anyag betekintésébe is. Ez önmagában még nem lett volna elegendő, így arra is lehetőséget nyújtott, hogy személyesen találkozzak vele, hogy megismertesse velem Módszertanának lényegét, illetve, óra látogatáson is részt vehettem, ahol megismertem annak gyakorlati megvalósulását. Nem csak technikajavító óráin vehettem részt, hanem megismerhettem ezen elvek és módszerek alkalmazhatóságát a tanítás során. Két éves tanítási gyakorlatom során, magam is

találkoztam azokkal a problémákkal, melyeket ő is említ. Növendékeit figyelve megállapíthattam, az általa alkalmazott módszerek valóban segítik a tanulót abban, hogy hangszerén minél magasabb színvonalán zenélhessen.

1. A kéz működése

A kéz felépítésének és működésének ismerete elengedhetetlen egy zenésznek, hiszen ez úgymond a mindennapi kenyere. Ennek ismeretében érthetővé válnak azok a folyamatok, melyek lezajlanak benne a hangszeres játék közben. Mind előadóként, mind tanárként ezek az ismeretek segítik a zenészt abban, hogy hangszerének technikai követelményit minél magasabb szinten bírja. A gyakorlatok kialakítása is a kéz működését veszi alapul.

¹ A gyakorlatok kialakítása is a kéz működését veszi alapul. Az itt található

1. ábra: A kéz csontjai.

izmokat ügyesíti, segíti azokat differenciált, finom mozgások végrehajtásában. A gitározás szempontjából a legfontosabb a kéz, és azon belül is az ujjak. Mindegyik ujjnak három, a hüvelykujjnak két perce van. Az első ujjperc, a tőperc a leghosszabb. Ennek kétharmada a középső perc, és ennek kétharmada a körömperc. Ezek az ízületeken keresztül

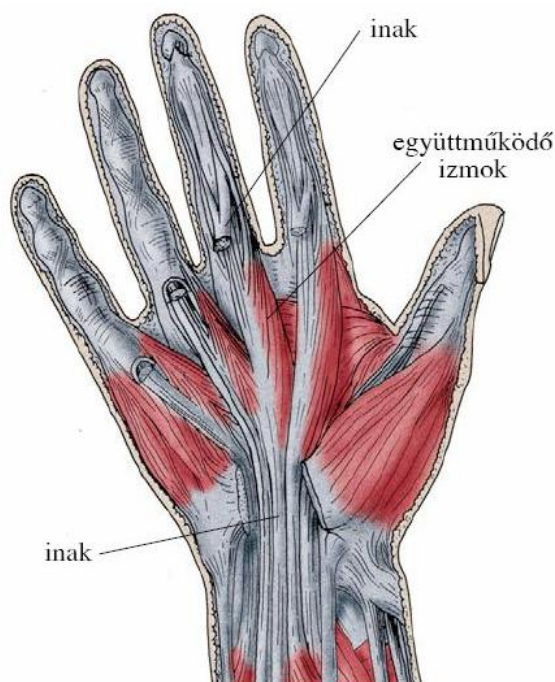
kapcsolódnak egymáshoz. A hüvelyk ízülete különbözik a többitől, nyereg alakú, ez lehetővé teszi a hajlítást, feszítést, forgatást. A tőpercek első ízületei gömb alakúak, melyek szintén alkalmassá teszik az ujjakat a hajlításra, feszítésre, közelítésre, távolításra, körmozgásra. A többi ízület henger alakú, ún. feszesízület ennél fogva itt csak a csuklómozgás a megengedett, itt csak hajlítás történik.²

Nézzük az izmokat. A kézen csupán a tenyéren találhatók kis izmok: a kéz hátán csak inak futnak az alkarról az ujjak háttára. A csúszós, ízületi nedvet tartalmazó ínhüvellyel

¹<http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/antropologia/ch01s02.html>

²Barcsay Jenő: *Művészeti anatómia*, Corvina Kiadó Kft. 2008, ISBN:9789631356991

körülvevő inak erős leszorító szalagok alatt haladnak, ezek akadályozzák az³elmozdulásukat. A hüvelykujj

2. ábra: Izmok a kézben

mozgásait négy kis zömök izom, a hajlító-, közelítő-, szembehelyező- és távolító izom hozza létre. Ez a négy izom képezi a hüvelyk tövével a tenyér harmadát kitevő hüvelykpárnát. A tenyér közepén, a középcsontok közé rejtve, tizenegy kis izmocská található - ezek biztosítják az ujjak oldalirányú (közelítő és terpesztő) mozgásait. Van közöttük elülső (három) és hátsó (négy) csontközötti izom és négy gilisztai izom. Ezek különféle kombinációban együttműködnek az

alkarról lejutó, az ujjakat hajlító és feszítő inakkal. Az alkar izmai által kivitelezett mozgásokat segítik és pontosítják a kéz izmai. Az alkar izomzata két csoportban helyezkedik el: elöl a hajlító, hátul a feszítő izmok találhatók. Az alkar izomzatának egy része hosszú, karcsú ínnal lemegy a kézre, és ott az ujjak mozgásait biztosítják. Ezek közül a hajlításért felelős a mélyhajlító izom, mely a körömperchez kapcsolódik. A középső ujjperchez is kapcsolódik egy hajlító izom, ez a felszíni hajlítói izom. A mutató és a kisujj rendelkezik külön feszítő izmokkal is. Az ujjak hajlítása kezdetben egyszerre történik több, esetleg valamennyi szinten: az ujj tövületében és a percek közötti két ízületben.⁴ A hangszeres játékhoz meg kell tanulni ezt a mozgást egy - egy ízületre korlátozni. Illetve az utolsó ujjpercet is izoláltan hajlítani. Gyakran előforduló hiba, mely abból adódik, hogy a pengetés ujjtövből történik, pedig az izom valójában az alsó és a középső ujjpercet hajlítja, a tövperc, csak segíti a mozgulatot. Másik hiba, hogy pengetésnél az ujj nem csak hajlító, hanem körmozgást is végez már az alapmozdulat elsajátításakor. Ekkor a gilisztai izmokat használja az előadó a feszítő és hajlító izmok helyett. A kéz ismerete segít az izmok működésének megértésében, és ez által a helyes érzetek kialakításában.

³http://www.mozaweb.hu/Lecke-Biologia-Biologia_11-A_vazizomzat-102564

⁴Dr. Miltényi Márta: *A sportmozgások anatómiai alapja I.* Plantin-Print Bt. 2002. Budapest, ISBN: 9632530365

2. Klasszikus gitár oktatás során felmerülő problémák

A fejezetben foglalom össze azokat a tartás- és technikabeli problémákat, melyekkel a hangszer oktató a leggyakrabban szembesülhet a tanítás során. A további fejezetekben ezeknek a hibáknak a megoldására, illetve megelőzésére alkalmas módszereket, gyakorlatokat fogok ismertetni.

Az oktató felelőssége nagyon nagy. Különösen igaz ez kezdő gitárosok esetében. Fontos, hogy kis lépésekben, jól felépített, egymásból következő gyakorlatok segítségével sajátítsa el a növendék mind a zenei, mind a technikai alapokat, ezeket ugyanis később kijavítani rendkívül nehéz. Egy kezdő növendék esetében gyakori, hogy nem rendelkezik semmilyen zenei előképzettséggel. A gyerekek gyakran együtt kezdik a hangszer és a szolfézs tanulását. Személyes tapasztalatom, hogy a hangszeren keresztül könnyebben értik meg a szolfézsórákon tanultakat, mert itt ezeket nem csak hallják, vagy leírják, hanem eljátsszák, és ez által átélik. Ebből adódóan az oktató *„felelőssége a hallani és olvasni tanítás”*.⁵

Gyakori problémaforrás a helyes tartás kialakítása, megtanítása. A gitározás dinamikus folyamat, ezt a tartás kialakítása során szem előtt kell tartani. Ha csak statikus támpontokat kap a növendék – a bal hüvelyk ne lógjon túl a fogólapon, a bal tenyér ne érjen a fogólaphoz stb. – kezdetben fejlődést érhet el, azonban így a későbbiekben csökken a *„változó nehézségekre rugalmasan reagáló egyensúlyérzéke”*.⁶ Ez a későbbiekben megnehezíti mind a növendék, mind a tanár dolgát.

A kezdeti gyakorlatok kijelölése szintén problémát állíthat az oktató és a növendék felé. Természetesen ezt a növendék életkora is befolyásolja. A kezdő növendék már ismer alapmozgásokat, viszont nagyon sok olyannal, amit a gitározás közben használni fog, még nem találkozott. Ráadásul a technika fejlődésével sok alapmozdulat eltűnt, vagy eltűnőben van, melyek a hangszeres játék esetében tovább nehezítik a növendék és a tanár dolgát. (Gondoljunk arra, hogy egyes USA-beli iskolákban már nem tanítanak írni, csak gépelni, így a kéz mozgás koordinációja

⁵Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 22. o.

⁶Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 25. o.

romlik) Ezek elsajátításában az oktató van a növendék segítségére. Nem szabad kapkodni, vagy túl nagy lépésekkel haladni, időt kell hagyni a növendéknek ezen mozdulatok elsajátítására. Ezzel biztosíthatjuk számára a sikerélményt, és azt, hogy a gitárt testének részeként érzékelhesse.

Az oktatás során a magyarázat is kiemelt szerephez jut. Ha az oktató nem csak utasításokat ad, hanem azt is elmondja a növendéknek, hogy miért úgy kell gyakorolnia, játszania az adott dolgot, akkor a tanuló sokkal könnyebben sajátjává teszi az új ismeretet. Ez elősegíti annak önálló alkalmazásában is. Ez kisgyermekes esetében igaz, de számukra fontos a tanár által használt kifejezések érthetősége is. Számukra a szakszavak semmit sem jelentenek, nem is igazán tudják még megtanulni azokat. Főleg is ezt erőltetni. A tanárnak kell olyan elnevezéseket alkotnia, melyek számukra jól érthetőek, könnyen megjegyezhetőek. Ezért nevezte el Szilvágyi Sándor is *Módszertanában* gyakorlatait a következőképpen: „*sajtreszelés, pöckölés lépegetés*”⁷ stb.

Sok probléma adódhat a türelmetlenségből is. Sajnos ez korunkra jellemző, és az oktatás sem mentes ettől. A későbbi nehézségek elkerülése végett érdemes lassabban, kis lépésekben haladni, ezt azonban az iskola és a szülők elvárásai is megnehezítik az oktató számára.

A hangszerstanulás folyamata is magában rejt néhány buktatót. Ilyen például az, hogy a fül nem „*aktív irányító, hanem passzív felismerő*”⁸ szerepbe kerül, így az érzet a kottaképhez kötődik, bár ez sem teljesen igaz az újrendezés miatt. Játék közben a szem kontrollja miatt egyrészt a tartás és a mozdulatok kényelmetlenné, görcsössé válnak, másrészt a blattolás is nehézségbe ütközik egy bizonyos sebesség felett. Ez a kamarazenélésben fokozottan jelentkezik. Ebből adódóan a játék során nehezen valósul meg a belső átélés is.

Gyakori probléma a túlzott erőfeszítés is, - *barré*, bal kéz kisujj – mely nehézkessé, görcsössé teszi a mozdulatokat. Ezek a problémák főként abból

⁷Szilvágyi Sándor

⁸Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 35. o.

adódhatnak, ha a játékos a kezet nem egységes rendszerként használja, hanem csak egyes, kis részeire koncentrálnak.

A növendék fejlődése szempontjából az sem jó, ha csak egy-egy kis gyakorlatot gyakoroltatunk vele, addig, míg az tökéletes nem lesz. Előnyösebb egyszerre több gyakorlattal is foglalkozni, de mindig szem előtt tartva a növendék befogadó és teherbíró képességét. Minél több oldalról érdemes fejleszteni. Így az előrehaladás lassabb, viszont kialakul az önállóság és a megbízhatóság a növendék játékában.

A gyakorlásra, gyakoroltatásra is figyelmet kell fordítani, hiszen ennek helyes módjára is meg kell tanítani a növendéket. Vannak gyakorlatok, amiket csak órán kell játszani, hiszen folyamatos külső kontrollt igényelnek. Ezek esetében kifejezetten káros lehet, ha a tanuló egyedül is végzi őket. Gyakorlás során kezdetben érdemes lassú tempóban játszani, hiszen az új darabok, gyakorlatok nagy és széles körű koncentrációt igényelnek, melyre gyors tempóban nincs lehetőség. Ez igaz a nagy, széles mozdulatokra is. Kezdetben lassú, nagy, tudatosan megtervezett mozdulatokkal kell játszani, hogy minél biztosabb legyen a mozgás, majd ez a gyakori ismétlések során letisztul, felgyorsul. A gyorsítás esetében a tanárnak tisztában kell azzal lennie, hogy nem az idegi és reflex képességeket kell fejleszteni, hiszen ezek velünk születettek, hanem a figyelmet tudja gyorsítani, és a mozdulatokat tudja gazdaságosabbá tenni. A kéz adottságai szintén adottak, csak nagyon kismértékben változtathatóak, és csak gyermekkorban. Ha a tanár, vagy a növendék ezt nem tartja szem előtt, az komoly sérülésekhez vezethet.

A tempó kérdése szintén érdekes kérdéskör. Ezt egyrészt a darab szerzője határozza meg. Az előadónak lehetősége nyílik némi eltérésre ettől, bizonyos keretek között, amennyiben a mű ettől zeneileg nem sérül. Erre a művész megélt élményanyaga és zenei kifinomultsága ad lehetőséget. Figyelni kell arra az oktatás során, hogy a tanító ebből annyit adjon át növendékének, amennyit az még képes befogadni, így teljesen sajátjává teheti a darabot. Ebben az oktatónak segítséget nyújt a jó anyagismeret és a megfelelő darabválasztás. „Fordítsunk nagy gondot arra a lassú tanításra!”⁹

⁹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 29. o.

Nehézséget okoz a növendékeknek a gitáron a hangok megtalálása is, ebből adódóan pedig a kottaolvasás, sőt a skálák megtanulása is. Ennek oka lehet, hogy mikor elkezdik megtanulni a törzshangokat, ez első fekvésben történik, több húron. A gyermek számára ez addig nem jelent semmi nehézséget, amíg ugyan azon a húron játszanak, a húrok között átjárás azonban már bonyolultnak tűnik számukra. Ezt a nehézséget az alterált hangok megjelenése csak tovább fokozza.

A számonkérés kezdő növendékek esetében főleg a vizsgát jelentik. Az ügyesebb, szorgalmasabb növendékek egy, két kisebb koncerten is játszhatnak, ez azonban kevés. Legtöbbjük ezeket is nyomásként éli át, ami az előadásukon is érezhető. Ennek leküzdésében segítség, ha a tanár lehetőséget nyújt a diáknak, hogy megküzdjön a darabbal. Hozzá kell szoktatni, hogy a hangszertanulás egyfajta felelősséggel párosul, és nem csak a vizsgákon, koncerteken.

A fejezetben a gitártanítás során leggyakrabban előforduló problémákat foglaltam össze. A továbbiakban olyan előkészítő, zenei és technikai gyakorlatokról lesz szó, melyek segítenek ezeket leküzdni, vagy megelőzni, ezzel biztosítva a helyes hangszeres játék kialakulását.

3. Hangszertartás

A helyes hangszertartás kialakítása hosszadalmas folyamat. Mivel a gitározás dinamikus folyamat, ezért a tartás statikus módon történő kialakítása hosszú távon kiolthatja a növendékből a gyors reagáló képességet, és az egyensúlyra való törekvést, ezzel nehézkessé, görcsössé téve a játékot. A tartás kialakítása során a test következő pontjaira kell figyelmet fordítani, mert játék közben ezek mozdulnak, vagy fejtenek ki erőt: „*talp, alsó lábszár, comb, csípő, derék, hát, nyak, váll, lapocka, felkar, könyök, alkar, csukló, tőperc, utolsó két ujjperc.*”¹⁰

A talp esetében arra kell figyelni, hogy a növendék teljes talpával érjen a földhöz és a sámlizóhoz, mert ha megemeli, akkor feszülni fog az alsó lábszára, így hamarabb kifárad, és feszültség keletkezik a testben. Ha sámlival játszik, úgy érdemes minél alacsonyabb széket választani, és minél alacsonyabb sámlit. Az alacsony szék combtámasz esetében is igaz. Bár ez jobban kíméli a csípőt, de a hátat nem. A combtámaszok esetében arra kell figyelni, hogy megfelelő felfekvést biztosítson, és lehetővé tegye a hangszer biztonságos mozgását játék közben. A jobb comb kicsit lejtethet a test felé, de vízszinteshez közeli állapotban legyen, a bal comb pedig ne legyen túl magasan.

A hangszer legyen merőleges a jobb combra. Ekkor a nyak kifelé áll. Ennek a következők az előnyei:

- „*A vállak párhuzamosak maradnak a test síkjával.*
- *A jobb váll és lapocka könnyebben ellensúlyozza a bal kéz húzásának következtében föllépő torziót a gerincben.*
- *A bal könyök és felkar munkavégzés közben nem kerül a test síkja mögé.*
- *Az erő kifejtés iránya a test felé hat, így a fölfelé fekvésváltás egészen a karsúlyból indul.*

¹⁰Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 25. o.

- *A lefogás NEM MERŐLEGES a fogólapra. Kb. 75 fokos, így az érintőérzet sokkal erősebb, pontosabb.*¹¹

A csípő ne forduljon ki, úgy álljon, mintha hangszer nélkül ülne a növendék. A derék és a hát legyen egyenes, kicsit dőljön a hangszer felé. A vállat engedje le, tartsa lazán, ezzel a karok munkáját könnyíti meg. A lapockát is tartsa lazán. Ez úgy oldható meg, ha nem szorítja magához a növendék a hangszer.

A felkar és a könyök lazán tartása szintén kulcskérdés, hiszen a jobb kézben a hosszú skálamenetekenél innen indul a mozdulat. A balkézben pedig a fekvésváltásért felelős a felkar és a könyök. Az alkar a csukló és az ujjak mozgását segíti. A csukló az ujjakban és a kézfejben kialakuló feszültség csökkentéséért felelős. Akkor működik jól, ha laza marad. Az ujjaknál játszódik a közvetlen munka nagy része. Ezekről főként a gyakorlatok során lesz szó. Minél jobban érti ezek működését a tanár, annál hatékonyabban tud közreműködni a növendék játékának fejlesztésében.

¹¹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 26. o.

4. Előkészítő gyakorlatok¹²

A fejezetben olyan gyakorlatokról lesz szó, melyek segítenek a kezdeti lépésekben a növendék számára. Ezeken keresztül a tanuló megismeri a gitározás során előforduló mozgásformákat, erősödik és ügyesedik a keze, megismeri a hangszer, a kottát.

4.1. „*Sajtreszelés*”¹³

Ez egy pengetési gyakorlat, mely üres húrokon történik. Lényegében a *rasgueado*-ról van szó, de a gyerekek a *sajtreszelést* könnyebben megjegyzik. Mind a hat húr meg kell pengetni, de eleinte a pontos találat nem követelmény. A kéz ügyesedésével és erősödésével ez előbb-utóbb úgyis megtörténik. A lefelé pengetéssel érdemes kezdeni, ez a természetes. Az ujjaknak nem muszáj besegíteniük, de a csukló legyen laza. Két fajta pengetés használható az első 3 ujjal történik ezzel érdemes kezdeni, a második az egy ujjas, ekkor a középső ujjat a legelőnyösebb használni, hiszen általában ez a leghosszabb, így a többi ujjat nem szüksége túlságosan kiemelni és a találat is biztosabb. A föl iránynál p ujjal pengetünk, mely egy kicsit nyit, közben a csukló jön fölfelé. Kezdetben ezt a mozgást az egész kar kíséri, idővel azonban már csak az alkar. Így alakul ki a végleges mozdulat. Amellett, hogy a hangszer hangosan megszólal, amit a kisebb gyerekek nagyon élveznek, megerősödnek az ujjuk, megtanulják, hogy a jobb kéz mozgatásánál csak az alkarjukat használják. A gyakorlatot tompításokkal és különböző ritmusvariációkkal kombinálva fejlődik a ritmusérzékük is. A gyakorlást a következőképp érdemes felépíteni:

- Első lépés a lefelé pengetés, ha ez megy, hozzá lehet tenni a felt is, az utóbbit nem érdemes külön gyakoroltatni.
- Le – fel, de a le pengetésnél balkézzel tompítják a húrokat, ezzel elkezdődik a két kéz szinkronmozgásának kialakulása.
- Le – fel, felfelé a balkéz tompít.

¹²Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

¹³Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

- Le – fel – le –fel. Ha megy folyamatosan, akkor először tompítással is lehet gyakoroltatni: 2., majd a 3. pengetést tompítják. Utána a 2., majd a 3. pengetésnél nem érnek a húrhoz. (tá ti ti, szinkópa)
- Le – fel –le, nagy – nagy – kis mozdulattal. A nagy mozdulat karból történik, a kicsi csuklóból. A kismozdulat segít időben újra kezdeni a ciklust, a gyakorlat segít a hármass lüktetés megérzésében. Ha ez már megy: le – szün – le, nagy – szün – kis mozdulattal.
- Következő lépésként a felülről tompítást lehet bevezetni, ez balkarral történik, csak itt a kar nem a nyak föld felőli részéről nyúl a fogólap felé. Ez egyrészt javítja a felkar szabadságát, mely a fekvésváltások esetében lesz előnyös, másrészt a növendéket egyfajta strukturális gondolkodásra készíti.
- Az eddigi gyakorlatokat el lehet végeztetni felülről tompítással, majd az alulról és felülről tompítást kombinációival is.
- Végül egy a beat – zenéből átvett ritmusképletet is gyakoroltathatunk: le – szün – le – föl – szün – föl – le – föl. Ezt gyakoroltathatjuk különféle tompításokkal is. De akár 3+3+2-es tagolásban is gyakoroltathatjuk. Ebből adódóan ez a fajta gyakorlat a ritmusérzéklet is hivatott fejleszteni.
- 3+2 (5/8) (le – fel – le, le – fel; nagy – nagy – kicsi; nagy – nagy); 3+2+2, 2+2+3 (7/8); 3+3+2 (Piazzola), 3+2+3 (8/8, 4/4); 3+3+3, 2+2+2+3, 2+2+3+2 (9/8); 3+2+2+3, 3+3+2+2 (10/8); 2+2+3+2+2 bolgár népzene (11/8). Ezekhez a ritmusgyakorlatokhoz mondókákat is ki lehet találni, melyek segítségével a gyerekek könnyebben el tudják sajátítani.

4.2. „Hüvelyk simi”¹⁴

A hüvelykujjal való pengetést érdemes külön is megvizsgálni, hiszen más hogy áll, mint a többi ujjunk, és csak két ujjperce van, így másfajta mozgást is végzünk vele. Először a levegőben kell körkörös mozdulatokat leírni vele, az ujjtöbblől indítva a mozgást. A következő lépés ugyan ez a mozgás, de már az el húrról indítva. Fontos, hogy nem karból indul a mozgás, illetve a tapasztalat, hogy a hüvelykujj a húroknál nagyobb távolságra is képes nyitni. Ez után következhet több húr együttes

¹⁴Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

megpengetése. A pengetés során a húrt simogatni kell, ez erőlködés nélküli folyamatos mozgást biztosít. Ha ez az érzet kialakul, akkor meg lehet különböztetni a ráhúzott, és a szabad pengetést. Ráhúzott pengetés esetében az ujj megáll a következő húron, de a kialakult érzet miatt a növendék nem fogja benyomni a következő húrt, míg szabad pengetésnél elkerüli a következő húrt. Tört akkord esetében pedig a növendék képes lesz kiemelni akár egy hangot is.

4.3. „Pöckölés”¹⁵

Ennek a gyakorlatnak a célja a feszítőizmok használatának megtanulása. A gyakorlat hatására erősödnek. Mivel minden ujjal külön pöckölünk, így az izmok differenciált használatára is ráérez a növendék. Maga a gyakorlat szintén a *rasgueado* egyik fajtája, az i, m, a és kisujjal kifelé pengetést jelent. Kezdetben külön – külön pengetést érdemes gyakoroltatni a növendékekkel, utána kisujj, a, m, i, szün; majd a, m, i, szün, végül m, i, szün. A szünetet a később beiktatandó befelé pengető i ujj miatt érdemes belevenni a gyakorlatba. Fontos, hogy nem szabad túl sokáig végeztetni a növendékekkel, mert nagyon kifárasztja a kezét. A gyakorlat másik előnye, hogy az izmok differenciálódásának hatására a növendék kevésbé fogja csuklójával segíteni a pengető mozdulatokat. Ezt a gyakorlatot balkézrel is érdemes végezni.

4.4. „Hangkeresés”¹⁶

A gyakorlat során a hat húrt önálló rendszerként kell kezelni. A növendékeknek meg kell tanítani minden húron a törzshangokat, illetve a kis és nagy szekundok helyeit. Ha megtanulta, ellenőrzésként vissza kell kérdezni. Ekkor még nem szükséges lefogni a hangokat, elég, ha a növendék mutatja, viszont segítség számára, ha a tanár énekli ezeket a hangokat hangnévvel. A hat húr később a gyerek fejében egyetlen rendszerré fog összeállni. Így már az alterált hangokat is könnyebben meg fogja érteni, illetve a kottaolvasás is könnyebb lesz számára. Ezt a gyakorlatot csak órán érdemes végezni, és időt kell hagyni a növendéknek a gondolkodásra.

¹⁵Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

¹⁶Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

4.5. „Röpködés”¹⁷

A gyakorlat a hangkeresés folytatása. Itt a gyermek már lefogja és megszólaltatja a hangokat. A hangokat mindig csak egy húron kerestessük a gyerekekkel érdemes a húron kezdeni, utána a mélyebb, végül az e1 húron folytatni. A lefogott hangnál az ujj vég legyen fix, a hüvelykujj egyáltalán nem fog. Ezután a kar távolodjon, közeledjen a testhez. Erről a szárnycsapkodás szerű mozdulatról kapta a gyakorlat a nevét. Így a növendék arra is ráérez, hogy a kéz képes elfordulni az ujjvég körül. A következő hang kikeresése a húr mentén csúszással történik, a csuklót és az ujjat a könyök és a kar vezesse. Az ujjak sorrendje a helyes egyensúlyérzet kialakulása miatt a következő: 2-es, 3-as, 1-es, 4-es. A gyakorlat hatására a kar lazává válik, a fogás nem lesz erőszakos, merev. Ez megkönnyíti a *barrét* és a fekvésváltást. A hüvelykujj is a megfelelő helyre kerül.

4.6. „Nyomkodás”¹⁸

A *hangkeresés* és a *röpködés* folytatása. A húrok és az ujjak sorrendje megegyező. A növendék az adott hang felett nyomkodja rá az ujját a húrra. Ez egy lüktető, pulzáló mozgás, amitől a hang meg is szólalhat. A csukló így laza lesz, nem lesz kiemelve, a mozgás dinamikussá válik. Segíti az artikulációt és a balkéz kötést. Fontos, hogy a gyakorlat során az ujjvég végig a húron legyen.

4.7. „Nyávogás”¹⁹

A gyakorlat során a növendék fogja le az adott hangot, majd utolsó ujjpercével húzogassa a húr a tenyere irányában. Ez lényegében a könnyűzenében használt *vibrato*. A gyakorlat hatására a növendék ujjai megerősödnek, így később játék során nem fog megtörni a felső ujjperce. Ez a kortárs zenében előforduló negyed hangok megszólaltatásának eszköze is a gitáron.

¹⁷Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

¹⁸Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

¹⁹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

4.8. „Vibrato”

A vibrato-t előkészítő gyakorlatoknál szintén a megfelelő érzet megtapasztaltatása a cél. Gitáron ez többféleképp történhet, mindet érdemes megmutatni és gyakoroltatni a növendékkel:

- A hangmagasság változtatás az ujjvég mozgásával történik a húr irányára merőlegesen. Ez gyakorlatilag a *nyávogás* gyakorlat. Ezt főleg blues és rockzenében alkalmazzák.
- Szintén inkább könnyűzenében használatos ha a az előző *vibrato* kiegészül a kar rotálásával, így az ujj nem csak húzza a húr, hanem körkörösén mozog rajta.
- A kéz a húr síkjával párhuzamosan mozog. Ez lehet széles, karból indított mozdulat. Kezdetben lehet két hang közti *glisszando* is. Ez lassabb mozdulat, de akár akkordok *vibrato*-jára is alkalmazható. A mozgás nem csak a húrra párhuzamos lehet, a csukló kis köröket is leírhat, ez teltebb hangot eredményez. Lehet gyors, csuklóból indított mozdulat is, ekkor a kéz ferde a fogólapra. Ez inkább hegedűn használatos, gitáron ritkán fordul elő.

4.9. „Sikamika”²⁰

Ez a gyakorlat az i, m, a ujjak „siklását” hivatott megéreztetni a növendékkel. Érdemes kisujjal is gyakorolni, mert az ujjak ugyan azt az izmot használják a mozdulat során, így a kialakuló érzet a többi ujjat is fejleszti.

- „*Hogyan siklik az utolsó ujjperc a húrokon át, a húrsíkon.*
- *Ezt a mélységet, húrokba merítést hogyan szabályozza a tő perc.*
- *A köröm perc hogyan lesz egyre intenzívebb anélkül, hogy beleakadna a húrokba.*
- *Hogyan lesz könnyed átmenet a szabad és a ráhúzott pengetés közt.*”²¹

Ezt csak felügyelet mellett szabad végeztetni a növendékkel, mert hibás gyakorlás esetén kifejezetten tönkretelheti a pengetést. Kezdetben segítséget jelent, ha a tanár megfogja a növendék kezét, úgy hogy a tőperc a kézhát folytatása legyen. Így a mozdulatot a karizmok fogják végezni, nem a tőperc. A tanár, érezve a növendék

²⁰Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

²¹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 54.o.

kezének feszültségét, tanácsokat adhat a helyes folyamat kialakítására. Eleinte a körömperc lehet laza is, amíg a növendék nem érzi a különbséget a tőperc nyomása és a körömperc húzása között. A pengetés az e1 – h – g húrokon keresztül történik. Ha ez megy, akkor a g húr után szabad pengetést kell alkalmazni. Ezután gyakoroltassuk trioláson, a, m, i, majd i, m és a, m ujjakkal. A gyakorlat lényege, hogy az órán a növendék megtapasztalja az ujjak, és az azokat mozgató izmok differenciált működését. Hatására a játék könnyedebb lesz, a képzett hang pedig zengőbb teltebb. Természetes a tényleges pengetés már nem így történik.

5. A jobb kéz²²

5.1. Ráhúzott pengetés

Az előkészítő gyakorlatok során már bizonyos pengető mozdulatokkal találkozott a növendék, mely itt nagy segítségére van. A pengetést érdemes ráhúzott pengetéssel elkezdni, mert ez biztonságot ad a növendék számára.

5.1.1. A hüvelykujj

Először lehet egyenletes a pengetés, de szerencsésebb a tá, ti, ti ritmus. Ebben az esetben a növendék figyeljen arra, hogy a tá szélesebb – a pengetés után –, míg a ti kisebb, fele akkora mozdulat legyen. Így a testével méri az időt, és azt érzetté alakítja. Ennek előnye, hogy a hangminőség és a dinamika egyenletes marad, hiszen az ujj sebessége azonos. Először a növendék kezdje a gyakorlást a d, majd az A végül az E6 húron, hüvelykujjal. Következhet a húrok közötti váltás:

- d A;
- A E6,
- d E6.

Itt a nehézséget a hüvelykujj nagy nyitása okozhatja. Ezután egyszerre mind három húr következik:

- d A E6,
- d A d E6,
- A d A E6,
- E6 A E6 d,
- E6 A d.

A húrok közötti ugrálást kombinálni lehet a hangsúlyok különböző helyre tételével: az állandó húrt emeli ki, vagy az elmozdulást.

²²Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

A következő lépés a tompítás gyakorlása ezt az elején érdemes bal kézzel végezni, akár mind a hat húron is tompíthat a növendék egyszerre. Ennek oka az artikuláció. A jobb kezes tompítás, ha nem a csontnál történik, éles száraz hangvéget eredményez. Természetesen ez is használatos, amikor erre van szükség, vagy amikor a balkezes tompítás az ujjrend miatt túl bonyolult lenne. Ezt azonban csak később érdemes bevezetni, mert a kezdő növendék számára túl összetett mozdulat. Az artikuláció miatt hasznos, ha a tanár énekli, amit a növendék játszik. A karakternek megfelelő hangutánzó szavak jól fejlesztik a gyermek hallását. A gyakorlást egy húron érdemes kezdeni:

- d szün d szün,
- A szün A szün,
- E6 szün E6 szün,
- d szün A szün,
- A szün E6 szün,
- d szün E6 szün.

A következő lépés nehezebb, itt már csak egy húron tompíthat a növendék. A lényeg, egyszerre csak egy húr szóljon:

- d A d A,
- A E6 A E6,
- d E6 d E6.

Az utóbbi gyakorlatok, már nem csak a hüvelykujjat fejlesztik, hanem az artikulációt, sőt a két kéz szinkronját is.

5.1.2. Az i, m és a ujjak

Ezek fejlesztésének elkezdése előtt érdemes figyelembe venni, hogy a jobb kéz két húrsíkon is penget. Az egyik sík a húrokra merőleges. Ez került előtérbe például akkord bontáskor. A másik sík a húrokkal párhuzamos, ezt például a *tremolo* esetében használjuk. Természetesen pengetés közben a jobb kéz ennek a két síknak a

kombinációit is használja, így ezt a gyakorlatok során szem előtt kell tartani. Játék közben a gyermek a nem használt ujjait pihentetheti a húron (hüvelykujj játéknál a többi ujj). Azonban az a ujjat nem érdemes a húron pihentetni az i és m ujjal együtt, ez ugyanis az a ujj számára erőfeszítést jelent. Ezért ilyen esetben elég, ha a növendék csak az i és m ujjakat pihenteti a húrokon.

A gyakorlatokat kezdjük az i és m ujjakkal²³. A sorrend is fontos, ugyanis a mutatóujjnak van feszítő izma, míg a középsőnek nincs. Így az indításkor, a súlyos helyen a könnyebben használható ujjal kezdődik a pengetés. Így elkerülhető, hogy az m benyomódjon a húrba, az i pedig elszálljon, ezzel egyenetlenné téve a pengetést. A gyakorlatok a következők:

- a g és h húr pengetése i és m ujjal,
- h és g, m és i ujjal,
- h – g – e1 – g, m és i ujjal, itt a nehezebben mozgó m ujj távolítása kezdődik meg,
- h – g – e1 – g – h – g – g – g, m és i ujjal, itt a két húrsík kombinálása kezdődik meg,
- h – e1, i és m ujjal,
- h – e1 – g – e1, itt a mutatóujj távolítása történik, az érzet különbség miatt,
- h – e1 – g – e1 – h – e1 – e1 – e1, i és m ujjal,
- h – h – h – h, i és m ujjal, a következő gyakorlatoknál a vízszintes síkból a dallam függőleges irányba mozdul ki, a kimozdulást a nagybetű jelöli,
- H – h – G – h, i és m ujjal,
- H – h – E1 – h, i és m ujjal,
- H – h – G – h – H – h – E1 – h, i és m ujjal.
- h – h – h – h, most azonban m és i ujjal

²³A gyakorlatok lekottázva a függelék f.1-es ábráján találhatóak.

- H – h – E1 – h, m és i ujjal
- H – h – G – h, m és i ujjal
- H – h – E1 – h – H – h – G – h, m és i ujjal.

A gyakorlat során fontos, hogy a növendék csak az ujjait használja, a karját ne, ellentétben a skálákkal, amikor a kar vezet.

- g – h – g – g – h – g,
- h – g – h – h – g – h.

Itt triolás a dallammozgás, az ujjak sorrendje mindegy, hisz folyamatosan cserélődik. Ez után az összes gyakorlatot végezze el a növendék m és a valamint a és m pengetéssel is. Ezt a gyakorlatsort szabad pengetéssel is el lehet végeztetni, amikor a növendék ráérezett a szabad pengetés menetére.

Ezt az i m, és a m kombinációja követi.

- g – h – g – h – g – h – g – h, az m ujj a h húrt pengeti, a m a m i m i m, majd i m i m a m a m pengetési renddel,
- g – h – g – h, a m i m ujjakkal, ezt a gyakorlatot úgy is végezheti a növendék, hogy az első hangra hangsúlyt tesz, ez lehet g, h és e1, a szün – g – h – g-t pedig kíséretként játssza.

A következő lépés a két húrsík kombinálása:

- e1 – h – g – h – h – h – h – h, a m i m a m i m pengetési rend,
- g – h – e1 – h – h – h – h – h, i m a m i m a m pengetési rend,
- h – g – h – e1 – h – h – h – h, m i m a m i m a m pengetési rend,
- h – e1 – h – g – h – h – h – h, m a m i m a m i m pengetési rend.

A gyakorlatok alapelve, hogy a növendék egy egyszerű, sokszor játszott hétköznapi példát vegyen át sok aspektusból. Ezzel fejlődik és gyorsul az irányítási képessége. A cél, hogy „*az akaratlagos figyelem irányítása alól kikerülve reflexszé váljon*”²⁴ a

²⁴Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 89. o.

mozdulat. Természetesen, mikor a kéz már megtanulta a gyakorlatot, előfordulhat figyelmetlenség, mégis a növendék koncentrációs képessége fejlődött.

A *tremolo* előkészítésére szolgál a következő gyakorlat.²⁵ Ezekben a gyakorlatokban a vízszintes húrsík kerül előtérbe.

- h – h – h – h, a m i m pengetési rend,
- szün – h – h – h, szün m i m pengetési rend.

A továbbiakban az első hangot dallamhangként kell kezelni, melyet először bal kézzel pengessen a növendék. Ez egyfajta polifonikus gondolkodásmódot is fejleszt.

- H h – h – h, bal kéz m i m pengetési rend,
- H h – h – h E1 h – h – h, bal kéz m i m bal kéz m i m, itt a balkézben már dallammozgás is megjelenik,
- H h – h – h G h – h – h, bal kéz m i m bal kéz m i m pengetési rend,
- bal kéz dallam: H E1 H G az előző kísérettel és pengetési renddel,
- az előbbi négy gyakorlat ismétlése úgy, hogy a dallamot most már az a ujj pengeti, a kíséret továbbra is m i m,
- az első négy gyakorlat, a dallamot az i ujj pengeti, a kíséret m a m,
- az első négy gyakorlat, a dallamot az m ujj pengeti, a kíséret a m i,
- az első négy gyakorlat, a dallamot az m ujj pengeti, a kíséret i m a.

5.2 Szabad pengetés

A szabadpengetés kialakításánál a kéz felépítését alapul véve jöttek létre a következő gyakorlatok. A körömpercen található a mélyhajlító izom, a középső ujjpercen a felszíni hajlító izom. Ezek együttesen képesek a legnagyobb erő kifejtésre. A tőperc feladata az emelés, ezzel biztosítva a mozgulat íves, újrakezdhető voltát.

²⁵A gyakorlatok lekottázva a függelék f.2-es ábráján találhatóak.

Érdemes egyszerre pengetéssel kezdeni²⁶, ezzel megkönnyítve a kéz dolgát. Ezen belül ajánlott kialakítani a finom pozícióváltásokat, melyből kialakítható az ujjak önálló mozgása, a váltott szabadpengetés.

- g – h, i m egyszerre penget,
- az i a g-t, az m hol a h-t hol az e1-t pengeti egyszerre,
- h – e1, i m egyszerre penget,
- az m az e1-t, az i hol a h-t hol a g-t pengeti egyszerre,
- ugyan ezek a gyakorlatok, de az i és m ujjak felcserélésével, ez játék közben gyakran előfordul, a pozíció csere erre készíti fel a kezet,
- g – h repetíció, i m és m i pengetéssel váltva,

Ezeket a gyakorlatokat az m a ujjakkal is végig kell játszani. Ezután a pengetéshez már a hüvelykujjat is használja a növendék.

- p i, p m, és p a ujjakkal egyszerre pengetés a húrokon különböző variációkban.
- p i m, p i m a, i m a egyszerre penget. A pengetés során a növendék keze legyen laza. Ha a középső ujjperc a kézfejjel 80 fokos szöget zár be, ekkor a szükséges a kézfej számára a legkisebb erő kifejtés.
- Az i m a ujjakat érdemes külön is fejleszteni. Először az a m ujjak pengessék az e1 és h húrokat, az i pedig hol a g, hol a d húrt,
- i m pengesse a d és g húrt, az a ujj hol a h-t hol az e1-t,
- i és a ujjak d és e1 húrt pengessenek, az m hol h-t hol g-t,
- az m ujj pengesse a g-t, az i és a ujj pedig hol a d és h húrt, hol az A és e1 húrt (ellenmozgás),
- az m ujj a g-t pengeti, az i és a pedig az A és h illetve a d és e1 húrt felváltva,
- végül az előbbi gyakorlatokat úgy is végezheti a növendék, hogy az i ujj állandóan a d-t pengeti, vagy az a ujj az e1 húrt, és a másik két ujj váltogatja a húrokat.

²⁶A gyakorlatok lekottázva a függelék f.3-as ábráján találhatóak.

Az egyszerre pengetés után a ráhúzott pengetésnél már ismertettet gyakorlatok következnek immár szabad pengetéssel. Itt arra kell figyelnie a tanárnak és a növendéknek, hogy az ujjak folyamatos, merítő mozgással kövessék egymást, rángatás és csapkodás nélkül.

A következő lépés a p és i ujjak beállítása²⁷, ez a csukló és a kézfej állását határozza meg. Mivel mindenkinek különböző a csuklóízülete, így ez a tartás is változik növendékenként. A cél egy olyan laza csuklóállás kialakítása, mely mellett a két ujj könnyedén elcsusszan egymás mellett az íves pengetőmozgás során.

- g – h pengetése p és i ujjakkal, az ujjak ne akadályozzák egymást a mozgásban,
- g – h – h – h, p i p i pengetéssel. Két módon lehet gyakoroltatni: a p pengetéssel megszólaló hangok dallamként szólnak, csak a g szól dallamként. Ez utóbbi gyors tónusváltásra tanítja a hüvelykujjat.
- h – h – e1 –h, p i p i pengetéssel. Itt a hüvelyk a mutatóujj felé lép,
- g – h –h – h – e1 –h – h – h, p i p i p i p i pengetéssel.

Ezután i p pengetési renddel is érdemes végigjátszatni az előbbi gyakorlatokat. Majd ismét a p i sorrendhez térünk vissza, de a gyakorlatok során a hüvelykujj nyit. Ez az akkordjátéknál és a *tremolo*-nál is használatos. A nagybetűvel jelölt hangokat dallamhangként kell kezelni.

- G – h – h – h – D – h – h – h,
- D – h – A – h,
- D – h – h – h – A – h – h – h,
- A – h – E6 – h
- A – h – h – h – E6 – h – h – h,
- G – h – D – h – A – h – E6 – h – A – h – D – h,
- G – h – h – h – D – h – h – h – A – h – h – h – E6 – h – h – h – A –h – h – h – D – h – h – h.

²⁷ A gyakorlatok lekottázva a függelék f.4-es ábráján találhatóak.

Ezután a növendékkel érdemes gyakoroltatni az eddigi példák közül azokat, melyek a vízszintes és függőleges húrsíkok cseréjét gyakoroltatták a következő pengetési rendekkel is: p i m i, m i p i, i m i p, i p.

Ezek után koncentráljunk a függőleges síkra, és a leggyakrabban előforduló variációkra. A helyes érzet kialakulása érdekében fontos, hogy a pengető mozdulatok során az ujjak folyamatosan, egymással párhuzamosan mozogjanak. Ezek közül az első a p i m a m i *sextola*. Ilyenkor általában a basszusban vagy a felső szólamban található a dallam. Érdemes azonban a belsőhangokat is dallamként felfogni egyes gyakorlatokban, ezzel elősegítve az ujjak differenciált használatát.

- d – g – h – e1- h – g, p i m a i m ujjrenddel és ennek változatai: a változó basszus, 6/8-os és 3/4-es érzettel pengetés, első és hatodik hang kiemelése,
- az előző öt gyakorlat, de most a második hangról indulva, (g – h – e1 – h – g – d, i m a m i p pengetési renddel)
- az első öt gyakorlat a h húrról indítva (m a m i p i pengetés)
- ide be lehet iktatni olyan gyakorlatokat, melyek a pengetési síkokat változtatják. először h – h – h – g – g – g-t pengetni m a m p i p renddel, majd ezt felváltva kombinálni a négy húron történő pengetéssel,
- az első öt gyakorlat a következő pengetési renddel: a m i p i m,

Ezek az alap példák²⁸, ezeket tovább variálva mindet lehet gyakoroltatni a növendékkel ugyanezen húrokról a mélyebb hang felé indítva a pengetést is. Két húron ez így néz ki: g – g – g – h – h – h, i p i m a m pengetési renddel, majd ezt lehet váltakozva gyakorolni a négy húros pengetéssel.

Az eddigi gyakorlatok jellemzője, hogy bár a hangok körbe jártak, a kéz pozíciója állandó volt. Kezdjük hozzá a pozícióváltoztatáshoz is. A pengetési rend a következő: p i m a.²⁹

- d – g – h – e1,
- g – h – e1 – d,

²⁸A gyakorlatok lekottázva függelék f.5-ös ábráján találhatóak.

²⁹A gyakorlatok lekottázva függelék f.6-os ábráján találhatóak.

- előző példa, 1. és 4. hang kiemelve (ha ezt a növendék úgy gyakorolja, hogy a g és d hangot is hüvelykujjal pengeti meg, az segít a nyújtott ritmus precíz kialakításában)
- h hangról indul a pengetés, majd mikor biztosan megy, az 1. és 4. hang kiemelése,
- e1-ről kezdve egyenletesen, majd 1. és 4. hang kiemelésével pengetni,
- e1 – g – h – e1, a p i m pengetéssel,
- az első példa, de kvintolákkal pengetve, így a hangsúly mindig más hangra és újra kerül,
- jöhet a pozícióváltás: p i m a különböző húrokról kezdve: E6, A, d, A,
- A következőktől már kevesebb ujjal pengetünk: p i m, A – d – g, d – g – h, g – h – e1,

A következő gyakorlat három lépés során jön létre: nyújtott ritmus a következő hangokon: A A, d d, g A, d E6. Ezután ezeket a pozíciókat külön gyakorolva az i m kísérettel kiegészítve. Végül létrejön a teljes gyakorlat:

- A- d – g – A, d – g – h – d, g – h – e1 – g, d – g – h – E6, ezeket érdemes külön, majd folyamatosan egybe is gyakorolni.

Megint csökkentve a pozíciójelző hangokat p i pengetésre: d – g g – h h – e1 g – h.

- d – g – A – d, g – h – d – g, h – e1 – a – d, g – h – E6 – A külön – külön gyakorolva,
- az előző gyakorlat most már összekötve, folyamatos mozgással,

Végül csak az indító hangok jelzik a pozíciót: g, h, e, h. Külön gyakorolva a p i m pengetéssel: g – A – d – g, h – d – g – h, e1 – A – d – g, h – E6 – A – d. Végül ezek összekötve folyamatosan első és utolsó hangot kiemelve is (nyújtott ritmus).

Az előző gyakorlat gondolatmenetére fel lehet építeni a további pengetési rendekre is hasonló példákat: a m i p, p i m, i m a, a m i, m i p.

Végül elérkeztünk a *tremolo*-hoz. A cél a szép, telthangú, jól kontrollált, sebességét változtatni képes *tremolo* kialakítása. Ehhez a következő gyakorlatok nyújtanak segítséget. A *tremolo* két dallamból áll, a basszus melyet a p ujj szólaltat meg és a felső szólam, melynek leggyakoribb változata az a m i pengetés. A gyakorlatok³⁰ során dallamként is kell bánni mind a két szólammal. Első lépésként gyakoroltassuk az a m i pengetést egy húron különböző variációkban.

- h – h – h, a m i pengetéssel (a belő húr azért szerencsés választás, mert az ujjak kis mozdulatokra vannak kényszerítve, nem úgy, mint az e1 húrnál),
- H – h – h – G – h – h- H – h – h – E1 – h – h, háromféle pengetéssel, mindegyiknél másik ujj vándorol: a m i, m i a , i a m.

Következő lépésként a p a m i pengetést ketté választjuk: p a m és m i p, valamint ezek változatai.

- E6 – h – h, p m i pengetéssel
- az előző példa, de már vándorló basszussal,
- az első példa, vándorló felső szólammal,
- mind két szólam mozduljon el, ugyan abban az irányban,
- a két szólam közt ellenmozgás legyen,
- az előbbi gyakorlatok, de most már m i p pengetéssel (h – h – E6), ezt egészítse ki még egy gyakorlat, melyben a középsőujj vándorol: h – h – E6 – e1 – h – E6 – h – h – E6 – g – h – E6,
- az előbbi gyakorlatok a középsőujj vándorlással kiegészítve i p m pengetési renddel,

Az előző gyakorlatokat érdemes elvégezni a p a m ujjakkal is. Ezt követően át lehet térni a négy ujjas gyakorlatokra.

- h – h – h – E6, a m i p pengetés (a felső szólam ti ti tá ritmusa jó kontroll),
- a basszus elmozdul, majd állandó basszus mellett a felső szólam mozdul el,
- a h sík és a basszus fix, de az a ujj vándorol a h, e1, h, g hangokon,

³⁰ A gyakorlatok lekottázva függelék f.7-es ábráján találhatóak.

- a dallamok egyszerre mozdulnak, először párhuzamosan, majd ellenmozgással,
- h – h – E6 – h, m i p a pengetési renddel, majd ez követően a fenti gyakorlatok azzal a különbséggel, hogy itt az a ujj helyett a középső ujj vándorol, (a felső szólam ritmusa szinkópa)
- h – E6 – h – h, i p a m pengetési renddel az előzőek mintájára, itt a mutató ujj vándorol. (A felső szólam ritmusa tá ti ti.)
- végül elérkeztünk a *tremolo*-hoz: E6 – h – h – h, p a m i. Ezt is érdemes gyakorolni mozgó basszussal, mozgó felső szólammal, párhuzamosan mozgó és ellenmozgást végző két szólammal. Ha a növendék kellően elszánt, ezeket a gyakorlatokat ellentétes irányban is pengetheti, tehát: i m a, p i m, p a m, p i m a.

6. Skálák³¹

A skálák felépítése során a legkisebb lépés elvét érdemes használni. Erre azért van szükség, mert a tanulótól nagy és széles körű figyelmet igényel. Később, ha a tanuló koncentráció képessége nő, természetesen növelni lehet a haladás mértékét. A tanárnak mindig meg kell találnia azt az ideális információmennyiséget, melyet a tanuló be tud fogadni. Ez a darabválasztás esetében is igaz. Megfelelő haladás esetén egyszerre fejlődik a tanuló koncentráció képessége, hallása, memóriája, hangszeres egyensúlyérzéke, így egyre komolyabb kihívások elé lehet állítani. A skálázás során a kezet, a fület és az agyat egységes rendszerként kell kezelni. A fejezetben a C-dúr (a-moll) skála felépítését mutatom be, ennek mintájára felépíthető a többi skála is. Nem kell minden áron *legato* játékra törekedni. Először legyen a tanulónak fogalma a fülben, fejben és a kézben arról, hogy mi is történik. Ebben nagy segítség, ha a tanár, később a növendék is éneklis is, ami a hangszeren történik. Ahogy ez folyamattá áll össze a növendékben, el lehet kezdeni a mozdulatok finomítását.³²

- Az első lépés a 4. húron: d – e, 2-es ujjal. Azért érdemes a 2-es ujjal kezdeni, mert leggyakrabban ez az ujj a kéz mozdulatainak tengelye.
- A – H az 5. húron. Ha a tenyér hozzáér a nyakhoz, csak abban az esetben kell ezzel foglalkozni, ha a növendék túlzottan odapréseli tenyerét.
- A – H – d – e, ezt dallamként kezelve érdemes felfelé és lefelé is játszani,
- A – H – d – e – d – H, önmagába visszatérő dallamfordulat,
- az előbbieket mintájára d – f a 4. húron, 3-as ujjal,
- A – C az 5. húron
- A – C – d – f, f – d – C – A,
- A – C – d – f – d – C,
- következzen 2 ujj használata: d – e – d – f,
- A – H – A – C.
- d – e – d – C, itt már húr váltás történik,
- d – e – f, 3/8-ban. Az alkar legyen laza, a kézfejnek nem kell feltétlenül párhuzamosnak lennie a fogólappal,
- A – H – C,
- A – H – C – d – e – f,

³¹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

³²A gyakorlatok lekottázva függelék f.8-as ábráján találhatók.

- $d - e - f - e$, itt már ugyan azon a húron fog a 2, 3-as ujj. A súlypont legyen a 2-es ujjon,
- $A - H - C - H$,
- Ugyan ez lefelé: $f - e - d$,
- $C - H - A$,
- $f - e - d - C - H - A$,
- majd körbe: $A - H - C - d - e - f - e - d - C - H$,
- következhet a 3. húr: $g - a$,
- $g - a - g - f$,
- $A - H - C - d - e - f - g - a$, egy oktávós a-moll skála,
- következhet a 2. húr: $h - c$,
- $h - c - h - a$,
- ezt hozzáadva az a-mollhoz elkészült első fekvésben az egy oktávós C-dúr skála.

A következő lépés az V. fekvés. Itt az ujjak sorrendje megváltozik, és üres húr sincs. A kar és a könyök közelebb húzódik a testhez, így a kis- és gyűrűsujj íve ideálisabb. Az alaptartás kialakítására a C és e lefogása 4-es és 3-as ujjal a 6. és 5. húron. Kezdődhet a skála:³³

- 5. húron $e - d$, 3, 1 ujjrenddel,
- $H - A$, a 6. húron,
- $e - d - H - A$, $A - H - d - e$,
- $e - d - H - A - H - d$,
- 5. húron 1-es és 4-es ujjal $f - d$,
- $C - A$, a 6. húron,
- $f - d - C - A$, $A - C - d - f$,
- $f - d - C - A - C - d$, idővel, ha a folyamat követése a növendék számára már nem okoz nehézséget, akkor úgy is gyakorolhatja a növendék, hogy miközben még szól az előző hang, már előkészíti az ujját a következő hang lefogására.
- $e - d - f - e$, az 5. húron,
- $H - A - C - A$, 6. húron,
- $e - d - C - d$, már két húrt köt össze a növendék,
- $f - e - d$,
- $C - H - A$,
- $f - e - d - C - H - A$,
- majd körbe: $f - e - d - C - H - A - H - C - d - e$,

³³ A gyakorlatok lekottázva függelék f.9-es ábráján találhatóak.

- 4. húron: a – g, 3, 1-es ujjal,
- a – g – f – g,
- az előző két hanggal kiegészítve a 6. és 5. húr hangjait, kész az egy oktávos skála.

C-dúr a VII. fekvésben.³⁴ A tartást beállító fogás a d, f kis terc a 6. és 5. húrokon 4-es és 2-es ujjal.

- 5. húron a 2-es és 1-es ujjal f – e,
- 6. húron: C – H,
- f – e – C – H, H – C – e – f,
- f – e – C – H – C – e,
- 5. húron 4-es és 1-es ujjal g – e,
- 6. húron: d – H,
- g – e – d – H, H – d – e – g,
- g – e – d – H – d – e,
- f – e – g – e,
- C – H – d – H,
- f – e – d – e,
- g – f – e,
- d – c – H,
- g – f – e – d – C – H,
- g – f – e – f,
- d – C – H – C,
- f – e – d – e,
- e – f – g,
- H – C – d,
- H – C – d – e – f – g,
- körbe: H – C – d – e – f – g – f – e – d – C,
- c – h – a – h a 4. húron, az ujjrend itt változni fog. Eddig az 1, 2, 4-es ujjakat kellett használni, ezt kell majd összekapcsolni az 1, 3, 4-es ujjal egy skálán belül, ezért érdemes a VII. fekvésben végig haladni minden gyakorlaton, nem siettetve a növendéket,
- c – h – f – e,
- e – f – h – c, kis szekund és tritónusz, edződik a fül is,
- h – c – h – e – f – e, hármas lüktetésű, a h és f a központi hang a 2-es és 3-as ujjakkal,

³⁴ A gyakorlatok lekottázva függelék f.10-es ábráján találhatóak.

- a – g – f – g, a két húr csatolása,
- h – a – g – a,
- h – a – g – f, 3, 1, 4, 2 ujjrend,
- f – a – h – a,
- a – h – a – g – f – g, triolás mozgás,
- c – h – a – g – f – e, e – f – g – a – h – c,
- körbe: e – f – g – a – h – c – h – a – g – f,
- H – C – d – e – f – g – a – h, c – h – a – g – f – e – d – C, így elkészült az egy oktávós skála VII. fekvésben.

Amikor a skálák már biztosan mennek, akkor az előkészítő gyakorlatokat úgyis gyakorolhatja a növendék, hogy különböző ritmusváltozatokban pengeti a példákat. Ez nem csak az improvizáció ízeletését, a ritmikai precizitást szolgálja, hanem az egyre pontosabb szinkront is a két kéz között. Mivel itt sok új információ szakad a gyerekre, érdemes előről kezdeni a gyakorlatokat a különböző ritmusvariációkkal: nyújtott ritmus, éles ritmus, tá titi, titi tá, stb. Akár a növendék is találhat ki saját ritmusváltozatokat.

Mivel a balkéz már elég edzett a korábbi skálázás miatt, kezdődhet a magasabb húrokon skálázás váltott pengetéssel. (i m, m i, m a, a m) Ez a két kéz összehangolásában is sokat segít. Kezdjük a VII. fekvés felső oktávjával:³⁵

- a 3. húron 3, 1-es ujjal: e – d,
- 4. húron h – a, így össze fogjuk tudni követni az alsó oktávval is, és kész a két oktávós skála,
- e – d – h – a, a – h – d – e,
- körbe: e – d – h – a – h – d,
- 3. húron 4, 1-es ujjal: f – d,
- 4. húron: c – a,
- f – d – c – a, a – c – d – f,
- körbe: f – d – c – a – c – d,
- e – d – f – d,
- h – a – c – a,
- e – d – c – d,
- f – e – d,
- c – h – a,
- f – e – d – c – h – a,

³⁵ A gyakorlatok lekottázva függelék f.11-es ábráján találhatóak.

- f – e – d – e,
- c – h – a – h,
- a – h – c,
- d – e – f,
- a – h – c – d – e – f,
- a – h – c – d – e – f – e – d – c – h, az eddigi logikát követve a gyakorlat kiegészíthető a már megtanult módon C-dúrrá.
- 2. húron 2, 4-es ujjal g – a,
- g – a – g – f, 2. és 3. húron,
- f – e – f – g, 2. és 3. húron,
- g – a – g f – e – f, (ezzel kiegészítve az eddigieket, kaptunk egy a-moll skálát a VII. fekvésben)
- 1. húron: c – h,
- c – h – a – h,
- c – h – a – g – h – a,
- c – h – a – g, f – g – a – h, az előbbi a-mollt kiegészítve ezzel a gyakorlattal, és c-ről indítva megkaptuk a VII. fekvés C-dúr skála felső oktávját.

Ezt követően kiegészítő hangok segítségével a két oktáv összevonható, így két oktávos C-dúr skálát kapunk. Ez a tanuló számára szintén nehézséget jelent, nem baj, ha nem megy olyan jól, mint mikor külön-külön játssza az egy oktávos skálákat. Az előbbi példák mintájára az összes skála felépíthető különböző fekvésekben.

Speciális gyakorlat a skálázás egy húron. A fekvésváltás szempontjából is hasznos gyakorlat. Az első lépés ugyan az, 2. húron érdemes kezdeni, 2, 3, 1, majd 4-es ujjal. Hangközönként gyakorolja a növendék, csúszásokkal, majd egybe. Ezután több ujjal is gyakoroltassuk ezt a skálát, fekvésváltásokkal. Mindig az első ujj a vezető ujj. 1 – 3, 2 – 4, 3 – 4, 1 – 2. A nagybetű a vezető ujj helyét jelöli.³⁶

- C – d – E – f – G – a – H – c, 1 3 – 1 2 – 1 3 – 1 2, vagy 2 4 – 2 3 – 2 4 – 2 3 ujjrenddel,
- C – d – E – f – g – A – h – c, 1 2 – 1 2 4 – 1 3 4 ujjrenddel. Eddig lefelé mozgott a kéz, ezután következnek a gyakorlatok visszafelé, először külön ujjal hangonként, majd több ujjal,
- c – h – A – g – F – e – D – c, 2 1 – 3 1 – 2 1 -3 1, vagy 3 2 – 4 2 – 3 2 – 4 2 ujjrenddel,
- c – h – A – g – f – E – d – C, 4 3 1 – 4 2 1 – 3 1 ujjrenddel, végül mind két irányban összekötve.

Ennek mintájára a többi húron is kidolgozható az egyhúros skála.

³⁶ A gyakorlatok lekottázva függelék f.12-es ábráján találhatóak.

7. A bal kéz³⁷

A bal kéz esetében az egyik lényeges elem a fekvésváltás, mely nehézséget okozhat a növendéknek. Gyakran előforduló probléma, hogy a fekvések között ugrik a kezük, így pontatlanná válik a mozdulat. A fekvésváltás során három tényező segíti a mozdulatot: a könyök, a felkar és a húr. A váltás előtt a könyök és a felkar már készüljön az új pozícióra, így a váltáskor ezek irányítják a csuklót és a kezet. Így a mozdulat kihasználja a karsúly adta előnyöket, biztos megérkezést nyújt az új pozícióba. Ezen kívül maga a húr az, ami biztos tájékozódást ad a kéznek, vezeti azt. Természetesen így némi zajjal jár a fekvésváltás, azonban ezt elég később kezelni, amikor a kéz már magabiztosan tájékozódik a fogólapon. Ellenkező esetben a felkar merevvé válik, nem érzi a megfelelő távolságot. A helyes tájékozódás kialakításában az ujjrendezésnek is nagy szerepe van. Kezdetekkor, ha lehetséges, érdemes kerülni az üres húrokat (pl. skálák). Az üres húr esetében a balkéz elengedi a húrt, ez egyfajta bizonytalanságot, feszültséget eredményez. Ilyenkor nem probléma a *glisszandó*, sőt az egy húros ujjrend kifejezetten előnyös, hiszen így a növendék a gitáron való tájékozódásban nem csak a mozgásérzetekre támaszkodik, hanem a fülére is.

Gyakran használt technikai elem a balkéz kötés is. Egyrészt megkönnyíti a játékot, másrészt bizonyos sebesség felett e nélkül nem lehet lejátszani a darabot. Ha ez megfelelő, nem csak gazdagabb eszközkészlettel rendelkezi a gitáros, hanem balkéz technikája is sokkal kidolgozottabbá válik. A kötés során négy gyakori hiba alakulhat ki:

- a kötést megelőző hang kibökése,
- ritmustalanná válik a kötés környéke,
- elmosódottá válik a létrejövő hang,
- túl durva a létrejött hang.

Amikor balkéz kötését használunk, két mozdulatot végzünk: ráütés, elpengetés. Ráütés esetén az ujj a tőpercnél megemelkedik, majd ráüt a húrra. A cél a megfelelő ív megtalálása. Elpengetésnél az utolsó ujjperc végez erőteljes pengető mozdulatot, a tőperc kiemel. Ebből adódóan a gyakorlatok esetében a triolás mozgás az előnyös, mert

³⁷Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

így a játékos kénytelen fenntartani a folyamatos ujjmozgást, ezzel megakadályozva a túl nagy mozdulatok kialakulását. Az esetleges hibák elkerülése érdekében a következőkre kell figyelni gyakorlás során:

- hogy elkerüljük a megelőző hang kibökését, a növendék koncentráljon arra, hogy a balkézrel létrehozott hang minél erősebb legyen, a jobb kézzel megpengetett viszont minél halkabb. Így a két kéz által létrehozott erő kifejtés függetlenedik egymástól. Ritmikailag az egyre – a súlyra – kerüljön a ráütött hang, a pengetett pedig kettőre – súlytalan helyre. Ez az előkék lejátszásában nagy segítség. Ahol sok a balkéz kötés, ott a hangerő legyen kisebb.
- A kötés ritmustalanságának két oka lehet. A kötésből adódó nehézség, erőszakos mozdulat. A kötés leköti a növendék figyelmét, így nem zenei hangként kezeli. Erre is a kötött hang súlyozása a gyógyír a gyakorlatok során.
- Az elmosódott hang abból adódik, hogy az utolsó ujjperc nem elég erős, intenzív. A megoldás, meg kell erősíteni. Ezt szolgálja például az előkészítő gyakorlatok során végzett „nyávogás”³⁸.
- Túl erőszakos hang. Ez elpengetésnél jellemző. (Magasabb fekvésről kötés üres húrra.) Ilyenkor érdemes gyengébb, finomabb mozdulatot alkalmazni.

Mivel a ráütés gyakoroltatása általában a skáláztatás után kezdődik, így a növendék már valószínűleg ismeri a C-dúr skálát, ha nem, előbb azt érdemes megtanítani neki. A gyakorlatok során a pengetés mindig halkabb legyen, a hangsúly a ráütés helyén legyen, elpengetésnél azonban ne bökődjön ki a második hang. A _ jel a kötés helyét jelöli

- d _ e, 0, 2 ujjrenddel. Később lehet gyakorolni e _ d sorrendben is, de ekkor is az e legyen a hangsúlyos.
- A _ H,
- A _ H d _ e,
- d _ f, 0, 3 ujjrenddel,
- A _ C,
- A _ C d _ f.

Ezután következhet ezen kötések variációja triolásan pengetve. A ráütés után a 3. hangot elpengetve szólaltassa meg a növendék. Amennyiben az elpengetést külön kezdi el gyakorolni, kialakulhat a hiba, hogy túl erőszakosan szólaltatja meg a hangot, ráhúzva körömpercét a következő húrra. Ellenben, ha ezt ráütés előzi meg, így a

³⁸ Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

folyamatos ujjmozgás hatására ez a hiba nem rögzül a kézben. A hangsúly mindig a balkézzel leütött hangon legyen.

- d _ e d d _ e d,
- A _ H A A _ H A,
- d _ e d A _ H A,
- d _ f d d _ f d,
- A _ C A A _ C A,
- d _ f d A _ C A,
- d _ e d d _ f d,
- A _ H A A _ C A,
- A _ C A d _ e d.

Ezekben a gyakorlatokban az ujjak még viszonylag szabadok. Később bővíthető a nehezebb skála elemekkel is a gyakorlat, de ennek a technikának a fejlesztésére számtalan iskola is íródott. Következő lépésként gyakorolja a növendék az előző példák elforgatott variációit. Ebben az esetben a hangsúly helyét a nagybetű jelöli:

- _ E d d _ E d d _,
- D d _ e D d _ e,
- _ F d d _ F d d,
- D d _ f D d _ f, majd A H és A C-vel is,

A következő lépés az V. fekvés. A növendék kezét úgy állítsa be a tanár, hogy 3, 4-es ujjal fogassa le a C és e hangokat a 6. és 5. húron. Amennyiben a tanuló ráérezett a helyes kéztartásra, kezdődhet a gyakorlat 1, 3-as és 1, 4-es ujjakkal az 5. húron.

- d _ e d d _ e d, 1, 3 ujjrenddel, az e legyen súlyos,
- d _ f d d _ f d, 1, 4 ujjrenddel, az f legyen súlyos,
- d _ e d d _ f d,
- _ E d d _ E d d, elforgatva, a nagybetű a hangsúly helyét jelöli
- D d _ e D d _ e,
- _ F d d _ F d d,
- D d _ f D d _ f, majd ugyan ez A H és A C hangokkal is a 6. húron.

A gyakorlat során a billentés az ujjtöből történjen, a gyakorlat elején beállított kéztartásra ügyeljen a növendék, így segíti az ujjak egyre finomabb függetlenedését. Következzen a VII. fekvés. A növendék fogja le a 6. húron 4-es ujjal a d-t, és az 5.

húron 2-es ujjal az f-t. Így állítsa be a tanár a megfelelő kéztartást. Ez után a növendék gyakorolja az 5. húron az e f és e g kötést 1, 2 és 1, 4 ujjrenddel:

- e _ f, 1, 2 ujjrenddel,
- e _ g, 1, 4 ujjrenddel,
- e _ f e _ g,
- e _ f e e _ f e, trioláson,
- e _ g e e _ g e,
- e _ f e e _ g e,
- _ F e e _ F e e, elforgatva a kötés helyét, a nagybetű a hangsúly helyét jelöli,
- E e _ f E e _ f,
- _ G e e _ G e e,
- E e _ g E e _ g,

A fenti gyakorlatok csak a kezdő lépések. Ezek mintájára és logikájára számtalan gyakorlatot adhat a tanár a növendéknek. A legfontosabb tényezők, melyekre a balkéz kötés során figyelni kell: *„időben irányított megszólalás, a jobb kézre nem áttérjedő erő kifejtés, egymástól elkülönülő ujjak, intenzív ujjvég, a fogólapra alapvetően merőleges fő mozgásirány, laza csukló, alkalmazkodó alkar.”*³⁹

Az akkordokkal külön is érdemes foglalkozni azért, hogy a balkézben kialakuljon a megfelelő egyensúlyérzet. Lényeges szempont, hogy a tanár az akkordokat ne önálló tömbként kezelje. Bizonyos szinten erre is szükség van, amíg a növendék elsajátítja a fogásokat, hiszen szükséges, hogy legyen egy fizikai képe a harmóniakról a saját hangszerén, de a tanár azt is tanítsa meg növendékének, hogy ezek az akkordok élnek, a belső szólamok is. Így egységes kép alakul ki a növendékben az akkordokról, és jobban megérti a harmóniaváltások folyamatát. A következő akkordok segítenek a növendéknek, hogy megérezzék a helyes egyensúlyt a balkézben. Így rugalmas marad a kéz, kevesebb belső feszültség, az akkordnak nem csak zeneileg, hanem fizikailag is kialakul egyfajta belső élete. A darabokban a harmóniak ilyen kidolgozása nagyban megkönnyíti a balkéz munkáját.

- D-dúr az 5. 4. 3. és 2. húron, 4, 3, 1, 2 ujjrenddel. Koncentráljunk a kialakítás során a legnehezebben mozgó ujjpárra a 2, 3-as ujjra. A 4-es ujj megfelelő előkészítés mellett nem okozhat akkora problémát, hisz erősebb az előző

³⁹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 109. o.

kettőnél, hiszen nem csak hajlító, hanem feszítő izma is van. Először a növendék fogja le a d-t a 2. húron 2-es ujjal. Ez lesz a központi ujj. Ez az esetek nagy százalékára igaz. Ezután a 3-as ujj nyúljon le az 5. húron a fiszre. A csukló maradjon laza. A harmadik hang a 3. húron az a 1-es ujjal. Itt a csukló már elmozdul az alaptartásról, kissé szembe a fogólappal. Végül a 4-es ujj következik az 5. húron a d-re. Hosszú ujjú embereknél csak nyúljanak le a húrra, rövidebb ujjúaknál azonban szükséges a csukló kiemelése is. Mikor a tanár a fogásokat tanítja a növendéknek, mindig legyen tekintettel a tanuló kezének adottságaira.

- D-dúr, de első húron físszel. Így a második fekvésben *kisbarrét* kell fogni. Így a 2-es és 3-as ujj feszül, a 4-es ujj esetében lényeges a megfelelő ív, így az laza marad. Lényeges az ilyen nehéz fogások után a kéz ellazítás.
- A-dúr. A 4-s ujj A-t fog a 6. húron, a 3-as C-ist az 5. húron. Ez a két ujj adja meg a kéz alapállását. A könyök a testhez közel áll, a tenyér szembe fordul a fogólappal. Az 1-es ujj visszanyúl, és II. fekvésben *barrét* fog. A súlypont először a 3, 4-es ujjra kerül. Amennyiben a továbblépés miatt szükséges, a súlypont átkerülhet a *barréra*.
- C-dúr. A súlypont a 2-es ujjon van, ami a 4. húron fogja az e-t. A kar és a csukló legyen laza, ne forduljon szembe. A 3-as ujj könnyedén nyúljon le a c-re az 5. húron. Az 1-es ujj a 2. húron fogja a c-t, nagyon ívelt. A csukló alapállásban marad. Nem hiba, ha a tenyér hozzáér a nyakhoz.
- E-dúr II. fekvésben az első négy húron. A 2-es ujj h-t fog a 3. húron, a 3-as ujj g-ist az 1. húron. Ezek van a súlypont. A kéz nem fordul szembe a nyakkal, a csukló laza. Ezután a 4-es ujj lefogja az e-t a 2. húron. Most a 3-as ujjon van a súlypont. Ezután az 1-es ujj kinyúlik a 4. húron az e-re. A súlypont átkerül a 2-es ujjra.
- C-moll. 2-es ujjal 2. húron c hang. Ezen az ujjon lesz a súlypont. A 4-es ujj kinyúlik az 5. húron a C-re, majd az 1-es a 4. húron az eszt fogja le. A 3. húr üresen marad. Ez a hosszabb ujjú gitárosok számára könnyebb. A másik féle fogás a rövidebb ujjúaknak jelent könnyebbséget. Az 1-es ujj fogja a 2. húron a c-t. e körül fog elfordulni a kar és a könyök, hogy segítse a fogást. A csuklót ki kell emelni, miközben a növendék 4-es ujjal lefogja a C-t az 5. húron. Így megkönnyíti a 2-es ujj dolgát, miközben lefogja vele az eszt a 4. húron. Bár ez a

kar számára nem túl kényelmes állás, az oktáv az 1, 4-es ujjra kerül, megkönnyítve ezzel a belső ujjak dolgát.

Ez csak pár példa volt, de így felépítve az akkordokat, a növendék megtapasztalja, hogy az akkordfogások során hol találhatók az egyensúlyi pontok, hogy segíti a kar, a könyök és a csukló az ujjak mozgását. Darabok közben is gyakori, hogy nem egyszerre kell lefogni az akkord hangjait, hanem egymást követően.

Egy másik fontos, de nehéz balkéz technika a *barré*. Ezzel kapcsolatban az első felmerülő probléma a hüvelykujj, ha túl erősen szorít, a kéz merev lesz, a játék nehézkes, döcögős. Viszont a *barré* erő kifejtését is igényel a kéztől, aminek a legtermészetesebb megoldása a hüvelykujjal történő szorítás. Ahhoz, hogy ez megoldódjon, először a hüvelykujj beállítását kell elvégezni. Nincs állandó helye, ezt mindig az határozza meg, hogy mit fognak az ujjak. Célszerű a helyes érzetet kialakítani. Az előkészítő gyakorlatok itt is a tanár segítségére vannak. Ha a gitárnyak kissé előre áll, az megkönnyíti a kar munkáját. a „röpködés”⁴⁰ kialakítja a hüvelyk szorítás nélküli lefogás élményét. A „nyomkodás”⁴¹ megmozgatja a hüvelyk körömpercét is. A fogás kialakítása során a növendék ne kapjon negatív, vagy statikus utasítást, a lefogások során a tanár a növendékekkel együtt keresse meg a legjobb megoldást. Erre következnek néhány példa:

- F-dúr teljes *barréval*. A mutatóujj kissé ívelt, így a csukló kiemelése szükségtelen, és két izmát is használja a játékos. A mélyhajlító izmát (utolsó ujjperc) és az ujjtő kis izmát, melyhez hozzáadódik a felkar súlya. a 2, 3, 4-es ujjak esetében az utolsó ujjpercek dolgoznak a felkar segítségével. Az 5. 4. 3. húron a *barrénak* meg sem kell szólalnia, ez felesleges erőpazarlás lenne. Amennyiben a dallam elmozdulás megkívánja, hogy a teljes *barré* megszólaljon, úgy a csukló pozícióváltoztatása a megoldás.
- F-moll I. fekvésben. Nagyon hasonló az F-dúrhoz. Ha a mutatóujj kicsit túl lóg a nyakon, ezzel megoldható, hogy az asz hang is megszólaljon a *barréban*.
- C-dúr III. fekvésben, az F-dúrhoz hasonló, erős ív a mutatóujjban.
- Az akkord J. Turina Fandangillo-ból való. Itt a mutatóujj botszerűen, egyenesen fog a VII. fekvésben a felső 5 húron, a 6. üresen szól. A csukló kiemelve, nagy erő kifejtést követel az ujjtől és a felkartól.

⁴⁰Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

⁴¹Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

- A tört *barré*. Az érzet hasonlít a mutatóujjal lefogott egy hangra. A csukló és töperc állása ugyanaz. Az erő kifejtésben a második perc vesz részt. Mivel ezen a percen tapad a felszíni ujjakat hajlító izom, ami a legerősebb, így a félig kilazított körömperc nem okoz problémát.

„Fontos leszögeznünk, hogy a jó karhasználat alapvető, és mindig, mint élő, belül változó jelenségre gondoljunk a barréra.”⁴²

A kettős fogásokra is időt kell szakítania a tanárnak, hiszen a növendék számára ez új, bonyolult dolog. Nem csak a balkéz dolgozik többet, egyszerre mozdul a két dallam, két húrt kell egyszerre pengetni, a figyelem sokfelé megoszlik. Ezért a növendék számára nagy segítség, ha erre a tanár felkészíti. Erre a legmegfelelőbb a *tercek*, *sextek* és *oktávok* lefogásának gyakoroltatása. Itt is lényeges szempont, hogy a tanuló kezéhez legoptimálisabb megoldást keresse mind a növendék, mind a tanár.

Fogások tercekkel:

- C, e az 5. és 4. húron 2, 3-as ujjal. A súlypont a kettes ujjon. A laza, rotálatlan alkarnak köszönhetően könnyed, kicsit ferde tartás, mely segíti az ujjak munkáját. Ugyan ez a fogás, ha a játékos keze kicsi, már más. A tenyér szemben áll a fogólappal, a csukló kiemelve, így növelhető a két ujj terpesztő képessége.
- C, esz az 5. és 4. húron, 3, 1 ujjrenddel, súlypont a 3-as ujjon. Az ujjterpesz könnyű, a csukló legyen minél kevésbé kiemelve. Ez kézfüggő. Tenyér szemben a fogólappal.
- C, e 2-es és 1-es ujjal. Ha a súlypont az egyes ujjra kerül, a tenyér ferdén áll, ideális esetben a súlypont a 2-es ujjra kerül, ekkor a tenyér szemben áll a fogólappal.
- C, esz 4-es és 2-es ujjal, a súlypont a kisujjon van. Azt tengelyként használva könnyedén a test felé indul a könyök és így lesz meg a 2-es helyzete.
- d, fisz, 3-as és 2-es ujjal, a súlypont a 2-es ujjon, a csukló laza, a kéz ferde a fogólappalra.
- d, f 3-as és 1-es ujjal. A súlypont az 1-es ujjon, a 3-as ráfordul a húrra, a kar könnyed, a kéz ferde a fogólappalra. Bizonyos esetekben lehet szemben is a fogólappal, ha ezt valami indokolja, pl. kötés.

⁴²Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 115. o.

- d, f 2-es és 1-es ujjal. 2-es ujjon a súlypont az alkar laza, a kéz ferdén áll a fogólapra. A kötés itt is indokolja a kéz fogólappal párhuzamos tartását.
- d, és f 4-es és 2-es ujjal. Ritka nagyon tág fogás. A kéz ferde a fogólapra, a súlypont a 2-es ujjon van. Ilyen tartásnál a fogólappal párhuzamos kéztartás csak magasabb fekvésekben ajánlott.

Innen kezdve ennek mintájára az összes tercet végignézheti a tanár a diákkal, de a magasabb fekvés miatt, a csukló lazább lesz, a kar közelebb kerül a testhez, és az érintők közti távolság is kisebb, így a kéznek sokkal könnyebb dolga van. Az érzetek ugyan azok lesznek, mint a fent leírt helyzetekben, itt már mind a fogólapra ferde, és az azzal párhuzamos kéztartás is alkalmazható, nem megterhelő a kéznek. A következőkben tekintsük át a tercváltásokat, és az ehhez kapcsolódó érzeteket.

- a, c – h, d I. fekvésben és d, f – e, g VI. fekvésben 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. A súlypont a kettes ujjon van, a kar a test felé fordul, hogy a 3-as ujj könnyedén elérje a második terc felső hangját. A kisujj nincs súly. A csukló segítheti az ujjak mozdulatát.
- a, c – bé, d I. fekvésben és d, f – esz, g VI. fekvésben 2, 1-es és 3, 4-es ujjal. A súlypont a 2-es ujjon van, de a kisujj férjen hozzá a második terc magasabb hangjához. A csukló laza.
- d, f – esz, g I. fekvésben, fisz, a – g, h VI. fekvésben. 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. A 2-es ujjon van a súlypont, az 1-es ujj visszanyúl a hangra, hogy a második terc tisztán legyen fogható.
- d, f – esz, gesz I. fekvésben, fisz, a és g, bé V. fekvésben 3, 1-es és 4, 2-es ujjal. A d – gesz lépés a meghatározó, a kisujj kicsit nyújtottabb, a csukló laza.
- g, h – a, cisz IV. fekvésben, bé, d – c, e VII. fekvésben, 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. A 2-es ujjon van a súlypont, a mozdulat az első példához hasonlít, de a könyök jobban közelít a testhez.
- gisz, h – a, cisz I fekvésben (h üres) és h, d – c, e III. fekvésben 2, 1-es (az első tercnél a h üres) és 3, 4-es ujjal. 2-es ujjon van a súlypont, e körül fordul a kéz.
- g, bé – asz, cesz I. fekvésben, h, d – c, esz V. fekvésben 3, 1-es és 4, 2-es ujjal. A 3-as ujjon van a súlypont, a csukló kiemelésével a terpesztés könnyebbé válik, 3-as és 2-es váltásáé a vezető szerep.

Ezt a gondolatmenetet folytatva a következzenek a szextváltások.

- e, c – fisz, d és a, f – h, g I. fekvésben 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. Az érzetek ugyan azok, melyek az első terc példa esetében.
- e, c – f, d és a, f – bé, g I. fekvésben 2, 1-es és 3, 4-es ujjal. Az érzetek ugyan azok, melyek a második terc példa esetében.
- e, cisz – f, d és a, fisz – bé, g II. fekvésben 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. A súlypont a 2-es ujjon van, a csukló laza. A 3-as ujj könnyedén rácsúszik az f-re.
- e, cisz – fisz, d és a, fisz – h, g II. fekvésben. A fogás a c-mollhoz hasonlít, így két módja van. A 2-es ujj vagy a szext alsó, vagy a felső hangját fogja, a kéz adottságaitól függően. A súlypont is ezen az ujjon van. A könyök a test felé közelít, a váltás a 2-es és 3-as ujj között történik.
- fisz, disz – gisz, eisz I. fekvésben és bé, g – c, az V. fekvésben 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. Az első példával megegyező helyzet, de a mélyebb húrok miatt az ujj nyújtottabb, a könyök jobban közelít a testhez.
- fisz, disz – g, e I. fekvésben és bé, g – h, gisz az V. fekvésben 2, 1-es és 4, 3-as ujjal. A 2-es, majd a 3-as ujjon van a súlypont. A fogás enyhén ferde, hogy a fogás az e-n tiszta legyen.

Az oktáv váltások érzeteinek kialakítása.

- a, a – c, c V. fekvésben, az a-t 1-es ujjal *barréval*, a c-ket 3, 4-es ujjal. A súlypont átkerül a 3-as ujjra. A kéz e körül fordul. A fogás viszonylag statikus, különösen abban az esetben, ha az 1-es ujj nem engedi el a *barrét*. Ezt nevezhetjük „*passzív oktávnak*”⁴³, kényelmesen belesüllyed a húrokba. Ha ez a váltás úgy történik, hogy közben a 2-es ujj lefogja a 2. húron az f-et, és ezután nyúl a 4-es ujj a c felé, akkor a kisujj kap egy kényelmes támaszt. A 3-as ujj fogja az oktáv alsó c-jét. Ekkor a kéz vibrálása segít megtalálni a megfelelő ujjíveket. Így kialakítva az oktávfogást az sokkal biztosabb, a csukló lazább. Ezt nevezzük „*aktív oktávnak*”⁴⁴.
- Következzen a kromatikus oktáv váltás. C, c – desz, desz I. fekvésben 3, 1-es és 4, 2-es ujjal. A növendék fogja le az e-t az 5. húron. A kar könnyed, nem tekeredik, az ujjak nem merőlegesek a fogólapra. Egész könnyedén nyúljon át a C-re 3-as ujjal. Majd lefogjuk a mutatóval a 2. húron a c-t. Emelje fel az e-t és egy nagyon laza karral és csuklóval létrehozott oktávot fog. Ezután könnyen

⁴³Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 121. o.

⁴⁴Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 121. o.

lefogható a felső desz a 2. húron 2-es ujjal, majd a desz-t a 4-es ujjal, mely kissé nyújtottabb a megszokottnál.

- Két oktávós kromatikus oktávváltások az E6, e húron. E üres húrokon.. A váltás érzetének kialakításához a növendék fogja le az f-t 3-as ujjal a 4. húron, a súlypont a kettes ujjról átkerül a 3-es ujjra. Az 1-es ujj visszanyúl az E6-ra az f hangra, majd 2-essel az 1. húron az f-re lép, közben a 3-ast elengedi, így a súlypont visszakerül a 2-es ujjra. A váltások során e két érték között mozog a kéz. Amennyiben a növendéknek nehézséget okoz a 3-as ujj használata, akkor foghatja 4-es ujjal is a középső oktávot, akkor értelemszerűen a 2-es és 4-es ujj között váltakozik a kéz súlypontja.

Nagyon hasznos balkéz fejlesztő gyakorlat a „*pókmászás*”⁴⁵ is. A név abból adódik, hogy a bonyolultabb változatoknál a kéz úgy néz ki, mintha egy pók mászna a fogólapon. A gyakorlat miatt nem szabad siettetni a gyakorlatot, mert megterheli a tanuló kezét. Bárhol el lehet kezdeni, a VII. fekvés azért jó, mert a felkar lazán lóghat, az érintők pedig nem szélesek, így nincs szükség akkora ujjterpesztésre. A gyakorlat lényege, hogy ujj párok lépkednek két húron, először lefelé, majd felfelé, majd egyszerre cserélik a hang párokat. A lépkedésnél még a lent maradó ujj segíti a váltást, a cserénél ez már a levegőben zajlik. A növendék kezdje a gyakorlatot a 4. és 3. húron. A, bé, h c, és d, esz, e, f 1, 2, 3, 4-es ujjal. A gyakorlat során a dallamnál maradjon lent az előző hang, míg a következőre rákészül a másik ujj. Az egyszerre megszólaltatottnál a tanuló tartsa ki hosszan a hangokat, és a levegőben tudatosan cseréljenek, előkészítve, pozíciót.

- esz – d- bé – a, az ujjrend: 2, 1, 2, 1,
- a – bé – d – esz, az ujjrend: 1, 2, 1, 2,
- kettős fogásként: a, esz – bé , d, az ujjrend: 1 2, 1 2,
- e – d – h – a, az ujjrend: 3, 1, 3, 1,
- a – h – d – e, az ujjrend: 1, 3, 1, 3,
- kettős fogás: a, e – h, d, az ujjrend: 1 3, 1 3,
- f – d – c – a, az ujjrend: 4, 1, 4, 1,
- a – c – d – f, az ujjrend: 1, 4, 1, 4,
- kettős fogás: a, f – c, d, az ujjrend: 1 4, 1 4,

⁴⁵Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat) 123. o.

- e – disz – h – aisz, ujjrend: 3, 2, 3, 2,
- aisz – h – disz – e, az ujjrend 2, 3, 2, 3,
- kettős fogás: aisz, h – disz, e, az ujjrend: 2 3, 2 3,
- f – esz – c – bé, az ujjrend: 4, 2, 4, 2,
- bé – c – esz – f, az ujjrend: 2, 4, 2, 4,
- kettős fogás: bé, c – esz, f, az ujjrend: 2 4, 2 4,
- f – e – c – h, az ujjrend: 4, 3, 4, 3,
- c – h – e – f, az ujjrend: 3, 4, 3, 4,
- kettős fogás: h, f – c, e, az ujjrend: 3 4, 3 4.

Ha az előkészítés megvan, akkor el lehet kezdeni egy minden húrt és két oktávot bejáró változatot. De ezt is szép lassan kell felépíteni, nem szabad siettetni.

A következő gyakorlat alapja a pókmászás. Hangkészlet VII. fekvésben: a, bé, h, c, a 4. húron. A 3. húron pedig: d, disz, e, f, az ujjrend 1, 2, 3, 4-es ujjal. A gyakorlat a polifonikus gondolkodás mellett az ujjfüggetlenítést is segíti. Az első két hangpárt dallamként kell kezelni, ez két ujj. A másik két ujj valamelyike fogja az ellenpont hangjait, mely egyszerre szólal meg a dallamhangok valamelyikével.

- bé – a a dallam,
- bé – a a dallam, ellenpont: e az a-val egyszerre szól,
- a – bé, ellenpont: e, a-val egyszerre szól, de a következő nyolcadon felemelve az e-t
- trioláson: a – bé – a bé – a – bé, a hármas csoportok első hangjával szól egyszerre az ellenpont: e,

Ennek a mintájára épül fel a többi gyakorlat is.

- bé – a,
- bé – a, ellenpont: f,
- a – bé, ellenpont: f,
- a – bé – a bé – a – bé, ellenpont: f,
- h – a,
- h – a, ellenpont: disz,
- a – h, ellenpont: disz,
- a – h – a h – a – h, ellenpont: disz,
- h – a,
- h – a, ellenpont: f,

- $a - h$, ellenpont: f,
- $a - h - a h - a - h$, ellenpont: f,
- $c - a$,
- $c - a$, ellenpont: e,
- $a - c$, ellenpont: e,
- $a - c - a c - a - c$, ellenpont: e,
- $c - a$,
- $c - a$, ellenpont: esz,
- $a - c$, ellenpont: esz,
- $a - c - a c - a - c$, ellenpont: esz,
- $c - b\acute{e}$,
- $c - b\acute{e}$, ellenpont: d,
- $b\acute{e} - c$, ellenpont: d,
- $c - b\acute{e} - c b\acute{e} - c - b\acute{e}$, ellenpont: d,
- $c - b\acute{e}$,
- $c - b\acute{e}$, ellenpont: e,
- $b\acute{e} - c$, ellenpont: e,
- $c - b\acute{e} - c b\acute{e} - c - b\acute{e}$, ellenpont: e,
- $c - h$,
- $c - h$, ellenpont: d,
- $h - c$, ellenpont: d,
- $h - c - h c - h - c$, ellenpont: d
- $c - h$,
- $c - h$, ellenpont: esz,
- $h - c$, ellenpont: esz,
- $h - c - h c - h - c$, ellenpont: esz.

A h-aisz is jó gyakorlat, az ellenpont a d és az f.

Lényeges, hogy lassan kell gyakorolni a mozdulatokat, hogy legyen idő görcsös akarás nélkül megemelni a megfelelő ujjat. Eleinte csak az órán gyakoroltassa a tanár. A pókmászással együtt elég néhány gyakorlatot végezni az órán. Nem szabad siettetni a gyakorlatot.

Az ujjrendről csak annyit, hogy mielőtt egy darabot elkezd tanítani a tanár, mindig mutassa meg a növendéknek, hogy mit is kell majd eljátszania. Az ujjrend mindig a zenei történéseket kell, hogy kövesse. A blattoltatás esetén hagyni kell a növendéket keresgetni, nem baj, ha hibázik. Ha a tanár megmutatja, hogy hogyan játssza a darabot, akkor a fülére hagyatkozik, mikor a helyes megoldást keresi. Eközben a tanár segítse a tanulót, és mindig szolgáljon magyarázattal a történésekre. Ha csak a kész ujjrendet kapja a gyerek, úgy sokkal kevésbé fejlődik.

8. Egyszólamú dallam gyakorlása⁴⁶

A most következő fejezetben arról lesz szó, hogyan lehet céltudatosabbá tenni a gyakorlást az egyszólamú dallamok esetében. Ez által az előadás biztonságosabbá tehető. Később ez a többszólamú darabok esetében is alkalmazható, külön gyakorolva a dallamokat, technikailag nehezebb részeket. Ezt egy ismert népdalon keresztül mutatom be: *Kis kece*.

A dallam hangkészlete A-tól e-ig terjed, a törzshangokból áll. A C – dúr skála ismeretében ez nem okozhat gondot a növendéknek. Először a tanár játssza, vagy énekelje el a növendéknek, vagy ha már ismert a dallam, akár a növendék is megbirkózhat vele. Ezt követően a darabot apró kis egységekre bontva gyakorolja a növendék a mű mozzanatait. Ez az improvizációs készség fejlődésére is jó hatással van.

- A – e lépés,
- e – d lépés, majd az első két lépés vegyítve,
- e – C lépés,
- C – H lépés,
- H – A lépés, majd az előző három lépés vegyítve,
- ha ezek már mennek, az első négy ütemet összerakhatja a tanuló, így az első sor elkészült,
- következhet a második sor: A – H – C – H lépés, a skálázás után ez is ismert rész lesz a növendék számára,
- d – C – H – C lépés,
- a 10. ütem és egy H hang,
- a 10. ütem és egy A hang,

⁴⁶Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

⁴⁷Puskás Tibor: Gitáriskola, Editio Musica Budapest, 1968, ISMN: 9790080056752

- a 9. és 10. ütem egyben
- kezdő növendékek esetében érdemes a 10. 11. ütemet is átvenni, hogy később a ritmikai pontatlanságokat kiszűrjük,
- végül a növendék eljátszhatja az egész népdalt.

Ezen lépések átvételére az óra elegendő alkalom, így a növendék otthon már az egész népdalt is gyakorolhatja, ha vannak számára nehéz részek, azokat házi feladatnak érdemes feladni.

Amennyiben elég biztosan megy a népdal, további gyakorlatokat végezhetünk, hiszen már ismerős a gyermek számára, így könnyebben dolgozhat vele. Ezek a transzponálás és a duó. A transzponáláshoz először vegyük át V. fekvésben is a népdalt. Mivel itt már nincs üres húr, könnyű lesz transzponálni.

- d húron, VII. fekvésben egyes ujjal indítva (a-moll, oktáv),
- h húron, X. fekvésben egyes ujjal indítva (a-moll, 2 oktáv),
- d-mollba transzponálva I fekvésben, üres d húrról kezdve,
- V. fekvésben d-ről kezdve (d-moll),
- III. fekvésben a h húrról indítva (d-moll, oktáv),
- e-mollban I fekvésbe E6-ról indítva üres húrral,
- VII. fekvésben egyes ujjal (e-moll, oktáv),
- V. fekvésben h húrról (e-moll, 2 oktáv),

Az új változatokat otthon a növendék le is kottázhatja, ezt órán mindenképp ellenőrizze a tanár, ami nem ment, azt beszéljék meg. Mivel a dallam itt már elég biztosan megy, az utolsó példánál a hüvelykujjpengetést fel lehet cserélni i m váltott pengetésre. A nagyobb biztonság érdekében ezt is szét lehet bontani kisebb egységekre. Végül, hogy kissé érdekesebb legyen a növendék számára, eljátszhatja a tanárral duóban is. Ebben a Bartók: Gyermeknek I. kötete nagy segítségére van a tanárnak. Ebben nem csak a *Kis kece* van benne, de számos más népdalt is találhat növendéke számára az oktató.

A hangközök megismerése érdekében, illetve a fekvésváltás gyakorlása miatt ezt a népdalt érdemes egy húron is eljátszatni a növendékkel. Ezt tegye a g húron, kettes ujjal, ahol vonal van a hangok között, hallható *glisszandót* játsszon a növendék, így füllel és átéli a hangmagasság változást.

- a – e e – a, ez a legnagyobb hangköz a dalban, a kar és a könyök vezesse a mozgást,
- e – d d – e,
- az első kettő összekötése: a – e e – d d – e e – a,
- az első két ütem eljátszása *glisszando* nélkül,
- e – c c – e,
- c – h h – c,
- e – c c – h h – c c – e,
- a második két ütem eljátszása *glisszando* nélkül,
- az első négy ütem normál eljátszása,
- a – h h – c c – d d – c,
- d – c c – h h – c c – d,
- a 9. és 10. ütem *glisszando* nélküli eljátszása,
- c – a a – c,
- az egész dal eljátszása hallható csúszás nélkül.

Összegzés

A szakdolgozat során igyekeztem átfogó képet adni azokról az alapvető elemekről, melyekre az oktatónak tekintettel kell lennie tanítás során. A körömről nem írtam külön, hiszen az itt ismertetett gyakorlatokat kezdők esetében érdemes használni, ők pedig az első években még köröm nélkül játszanak. A gyakorlatok, melyeket a dolgozat tartalmaz ismertető jellegűek. Adott problémára mutatnak be technikai gyakorlatot, illetve ezen példák felépítésének logikai menetét. Ezek alapján lehetőség nyílik sokkal több fajta gyakorlat felépítésére. Ez már a tanár, sőt akár a növendék fantáziájára van bízva.

A dolgozat felépítésében igyekeztem követni azt a sorrendet, melyet a tanítás során is érdemes betartani. Természetesen ezek a gyakorlatok visszatérnek a tanítás során, jól kiegészítik a tantervi követelményeket. Kezdődik a tartás kialakításával, előkészítő gyakorlatokkal, majd jön a pengetés, a skálák, a balkéz érzetek kialakítása és végül a darabok tanításának módja. A függelékben ezen gyakorlatok találhatók lekottázva, melyek a jobb megérthetőséget segítik. Bár ezt a tanítási módszert követve kezdetben a növendék lassabban halad, mégis érdemes ezt követni, mert a befektetett idő megtérül, később sokkal könnyebben elsajátít nehezebb darabokat is, technikai problémák nélkül. Ezt Szilvágyi Sándornál tett óralátogatásom során magam is tapasztaltam. Találkoztam növendékeivel, akik másoktól kerültek hozzá, illetve olyanokkal is, akik kezdetektől fogva nála tanultak. Szemmel látható volt technikájuk között a különbség. Nagyon örülök, hogy a dolgozatírás során megismerkedhettem ezzel a – nem is annyira módszertannal, sokkal inkább – tanítási szemlélettel.

Bibliográfia

Barcsay Jenő: *Művészeti anatómia*, Corvina Kiadó Kft. 2008, ISBN:9789631356991

Dr. Miltényi Márta: *A sportmozgások anatómiai alapja I.* Plantin-Print Bt. 2002. Budapest, ISBN: 9632530365

Puskás Tibor: *Gítáriskola*, Editio Musica Budapest, 1968, ISMN: 9790080056752

Szilvágyi Sándor: *Módszertan* (kézirat)

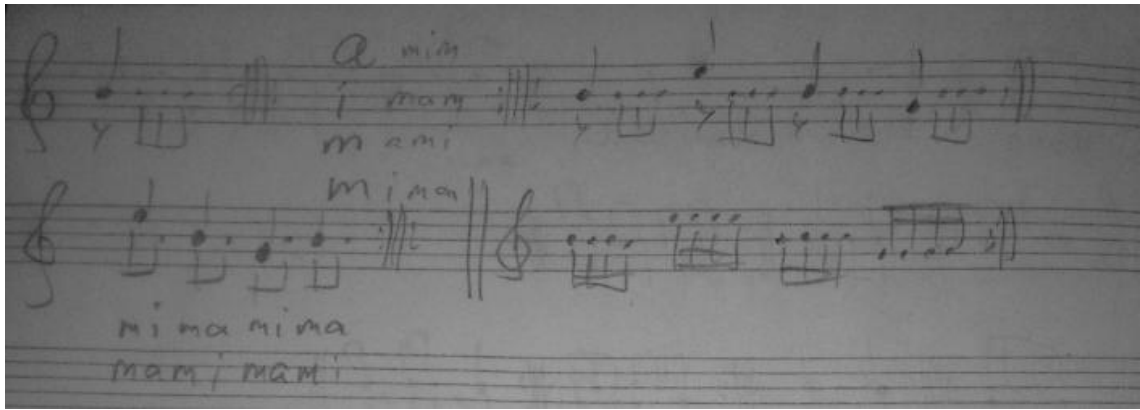
<http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/antropologia/ch01s02.html>

http://www.mozaweb.hu/Lecke-Biologia-Biologia_11-A_vazizomzat-102564

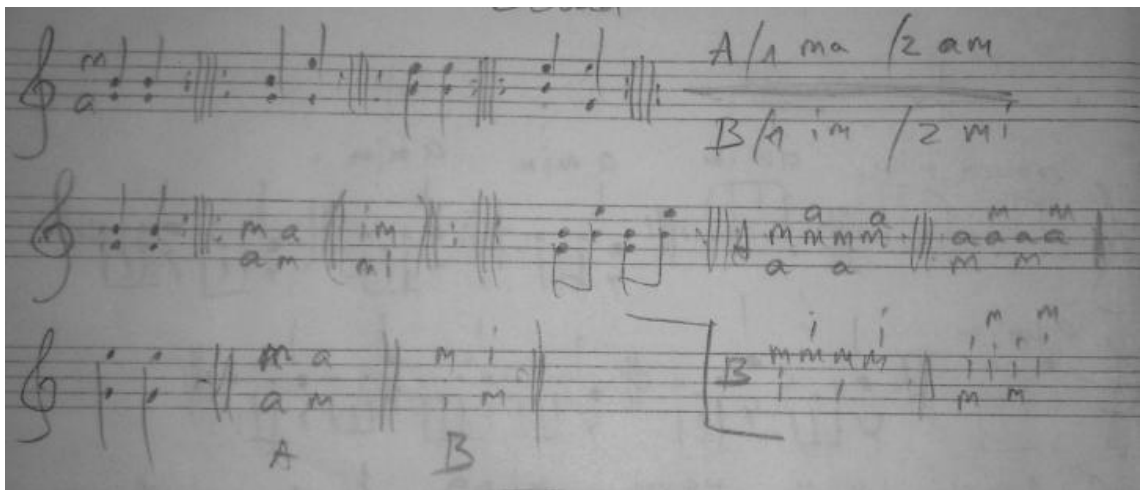
Függelék

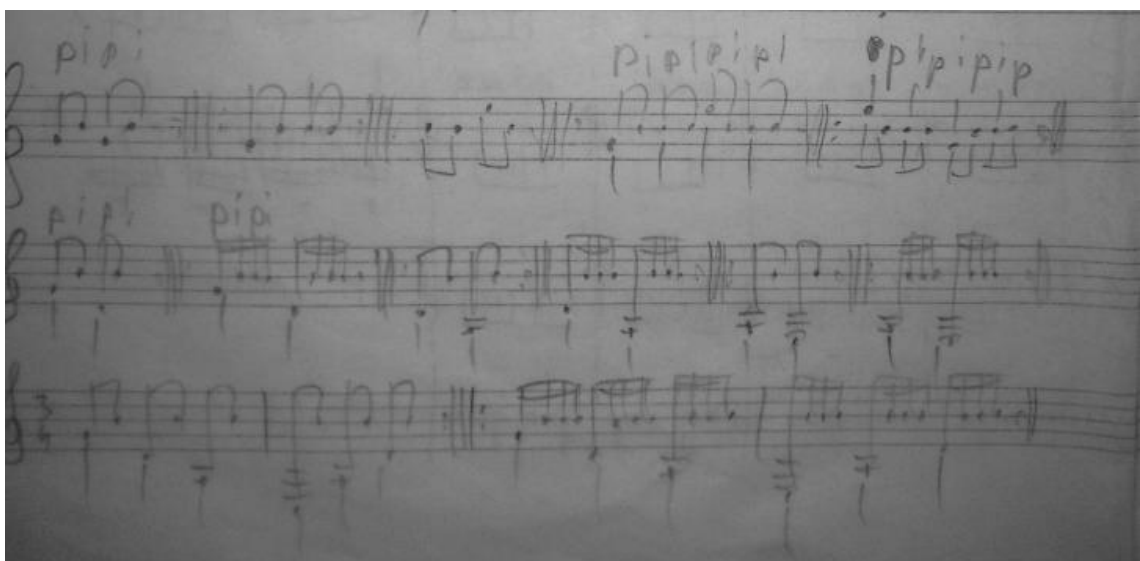
f.1 Ráhúzott pengetésű gyakorlatok 1, m és a ujra

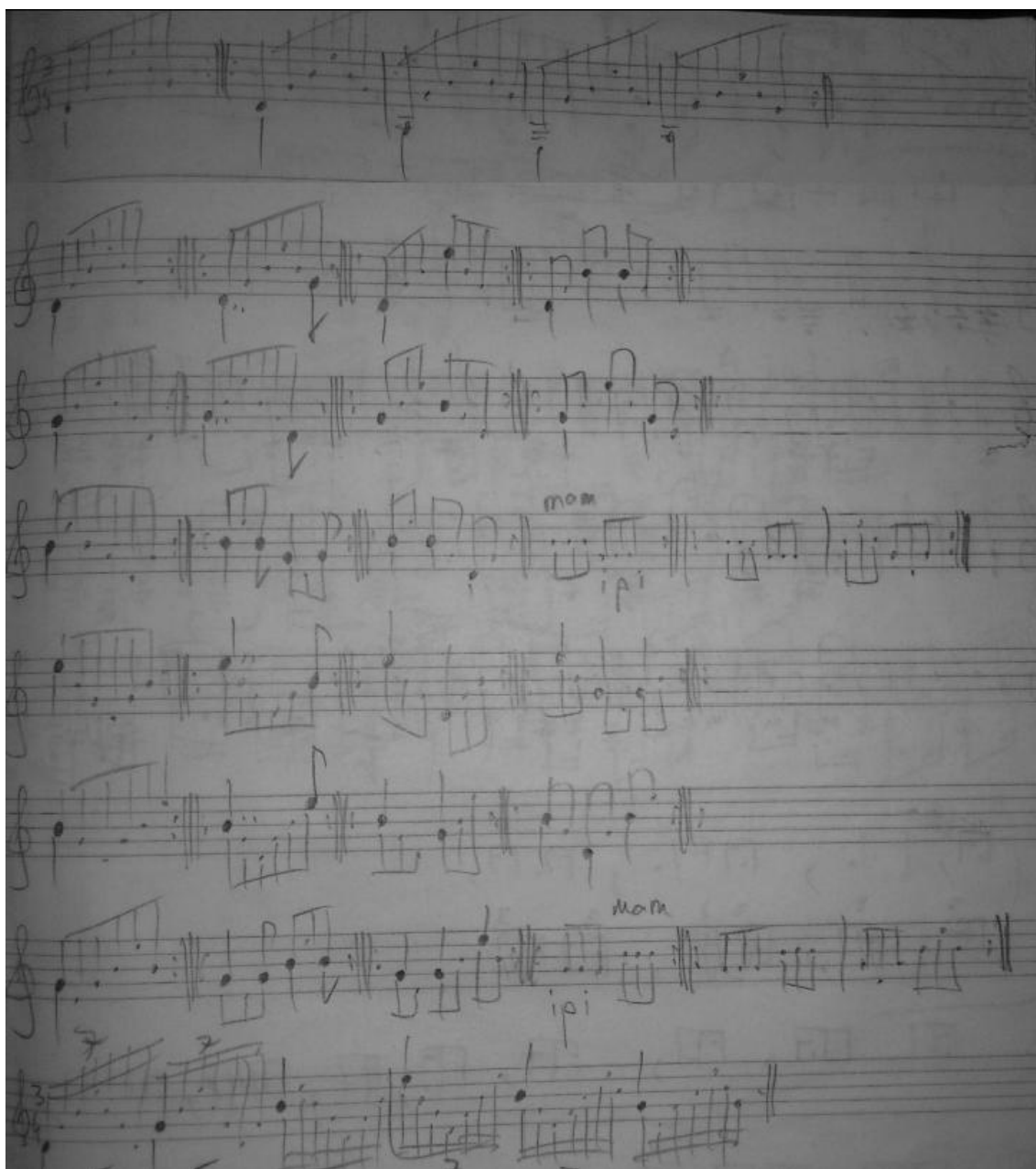
f.2 Ráhúzott pengetésű gyakorlatok a tremoló előkészítésére

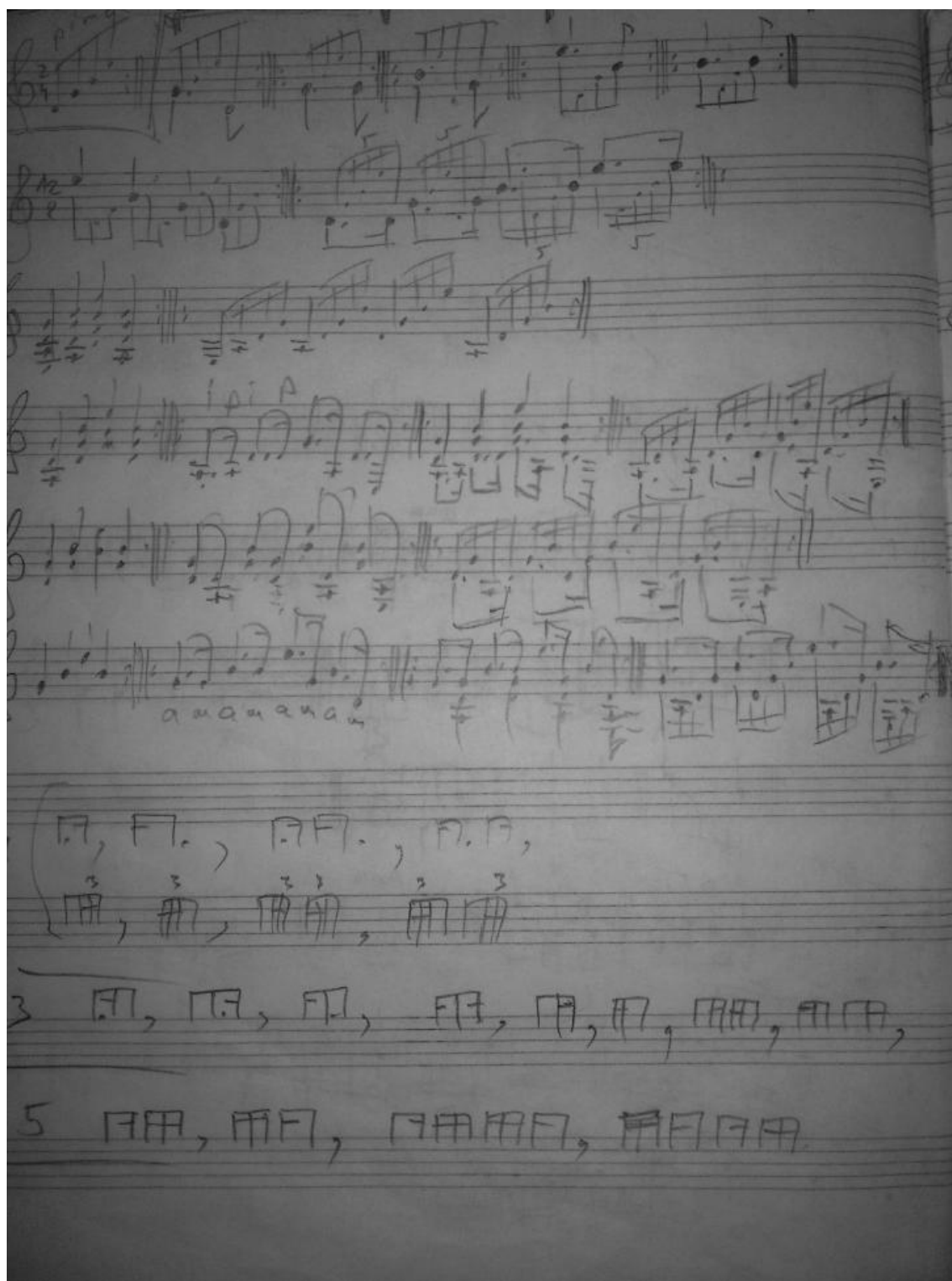
f.3 Szabad pengetésű gyakorlatok – egyszerre pengetés

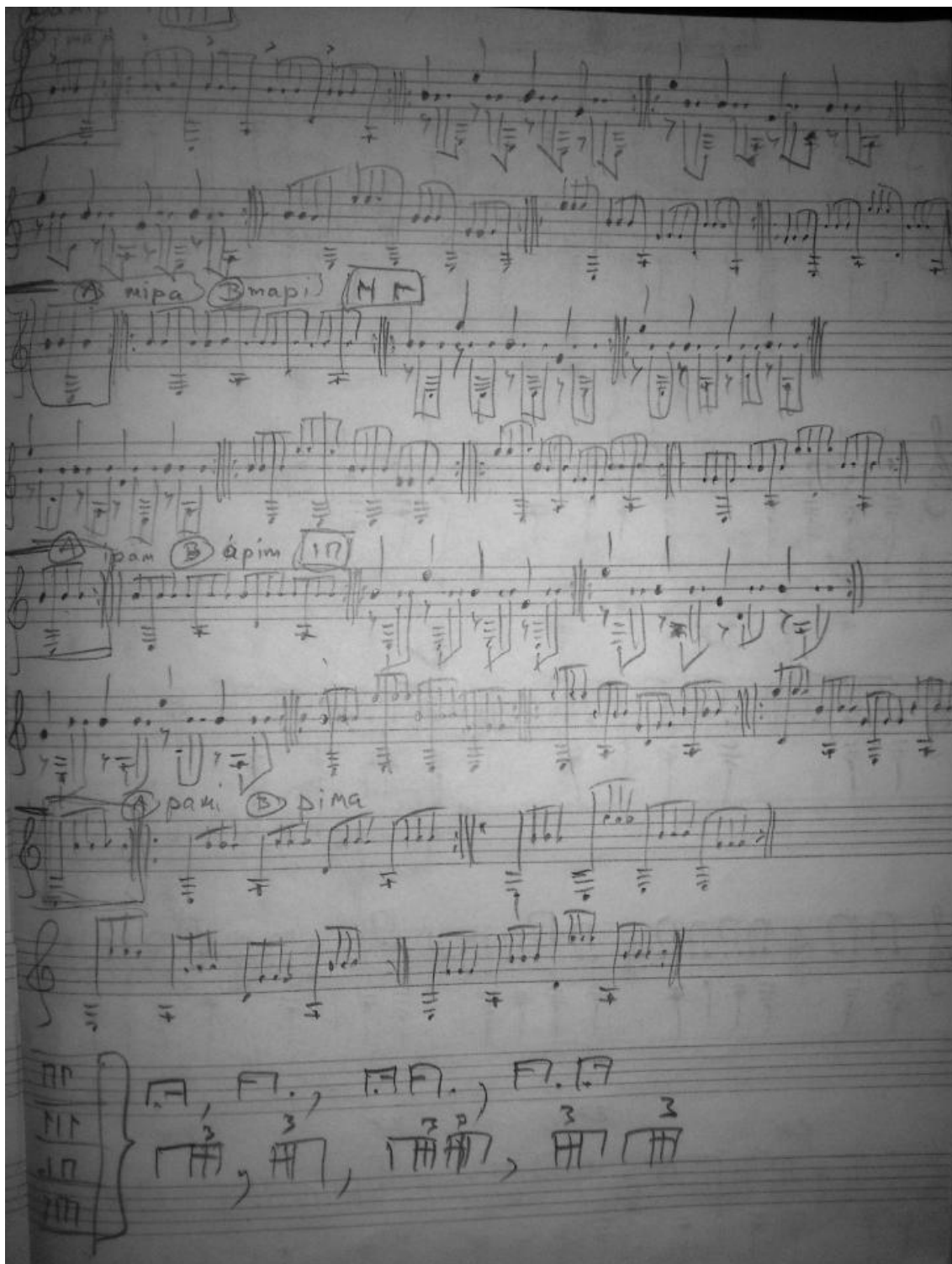
f.4 Szabad pengetésű gyakorlatok – p i ujj

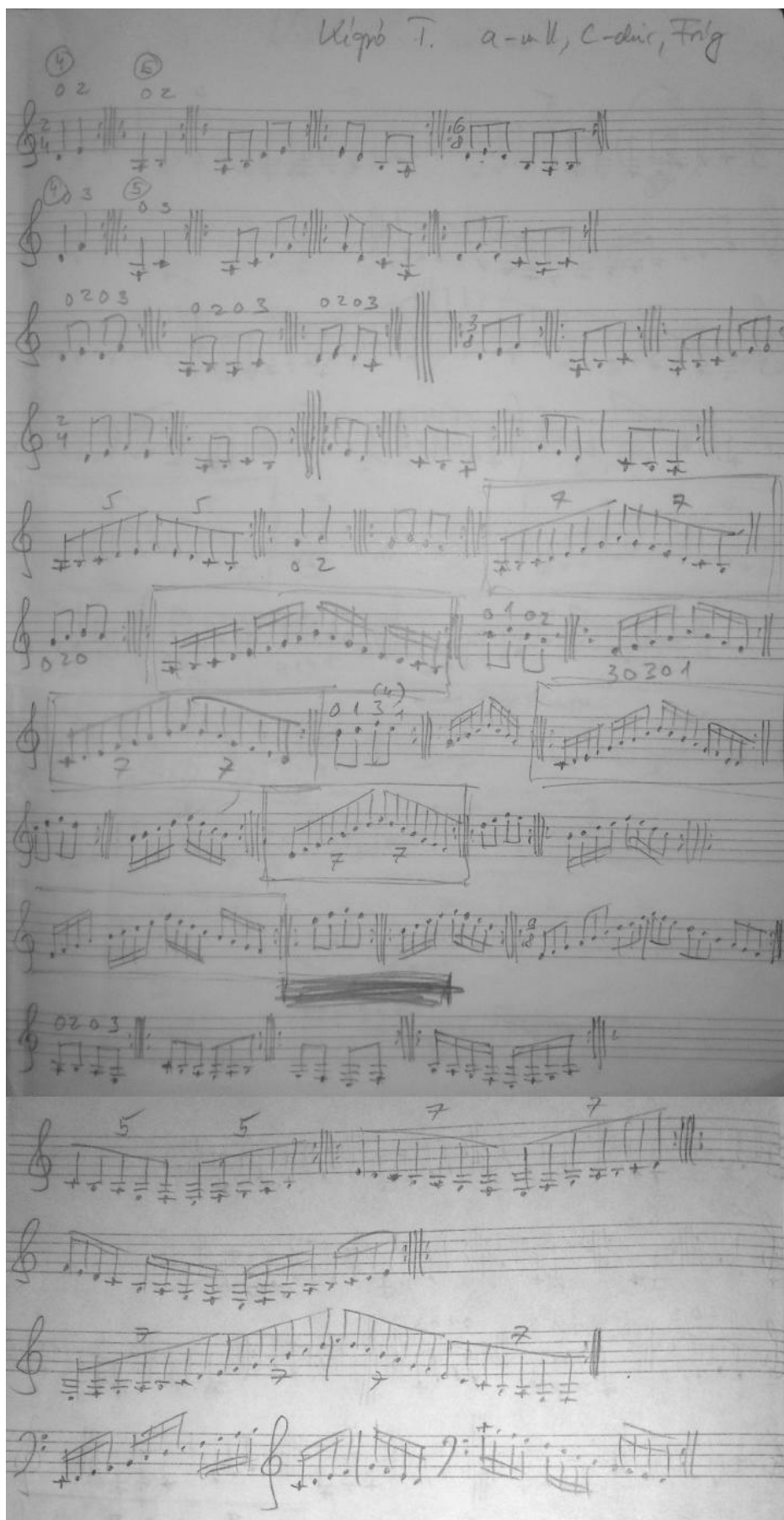
f.5 Szabad pengetésű gyakorlatok – p i m a m i és variációi

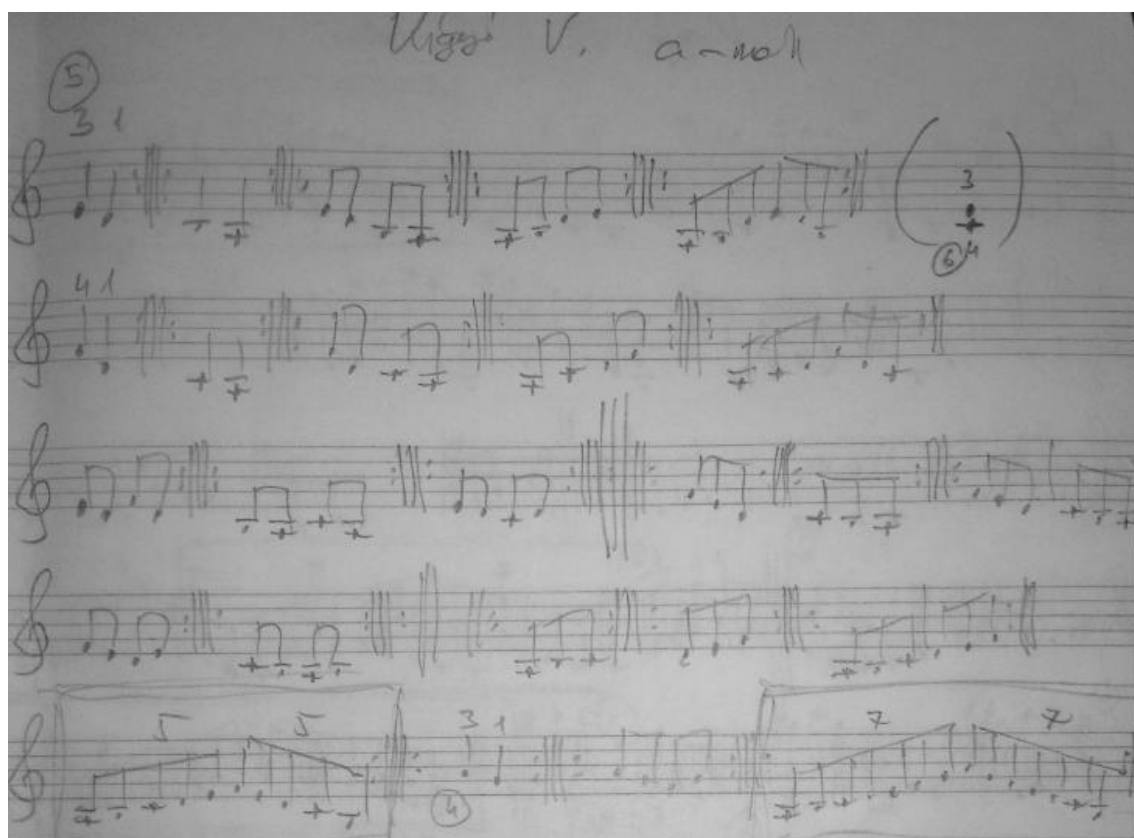
f.6 Szabad pengetésű gyakorlatok – p i m a és variációi

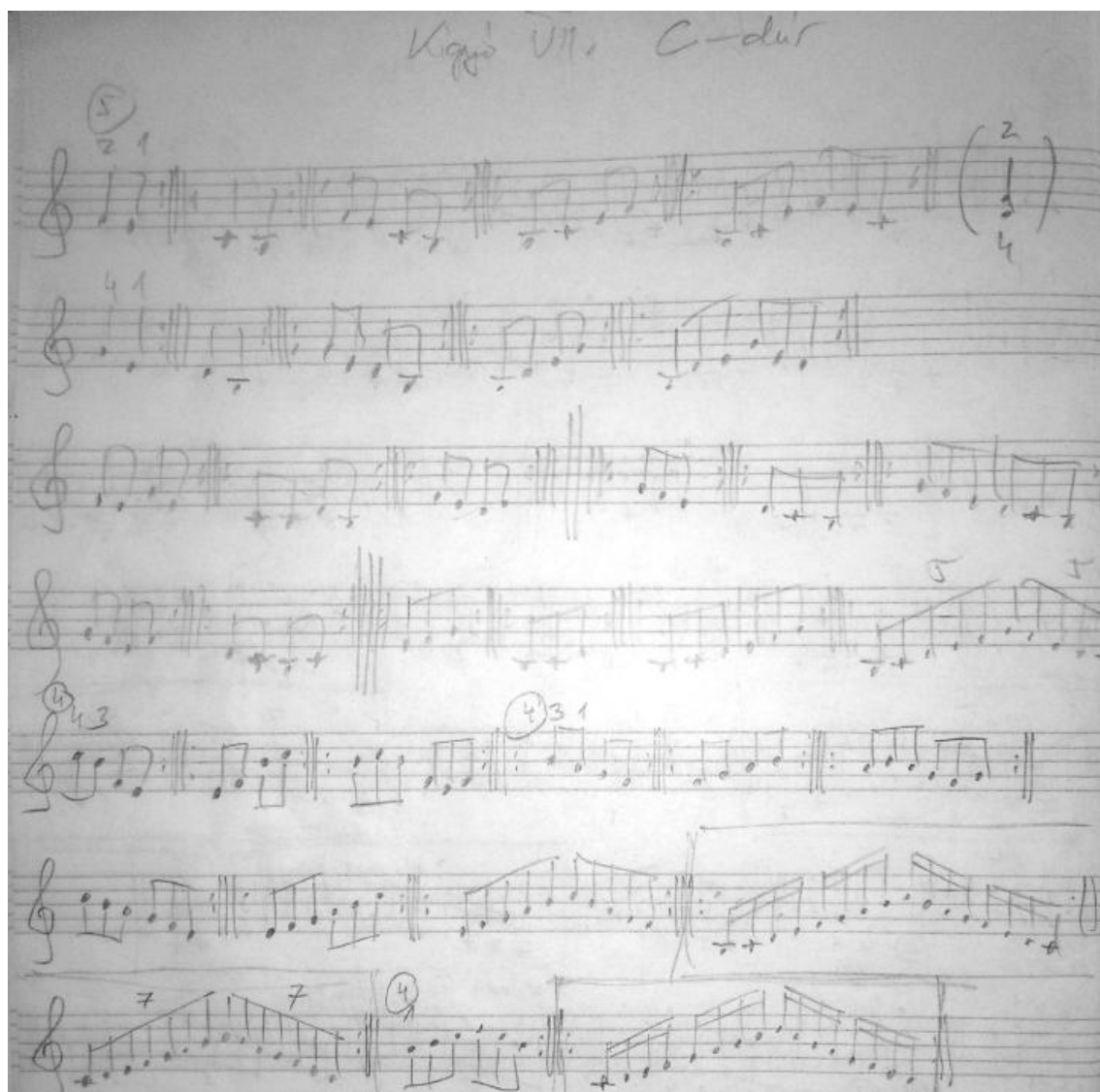
f.7 Szabad pengetésű gyakorlatok - tremolo

f.8 Skála gyakorlatok I. fekvés

f.9 Skála gyakorlatok V. fekvés

f.10 Skála gyakorlatok VII. fekvés

f.11 Skála gyakorlatok VII. fekvés

(A) 2 (B) 3 (C) 1 (D) 4

 1. Glissando
 2. Pengetve

②

1 3 1 3 4 2 1 3 1 3 1 3 1 2
 2 4 2 4 2 3 2 3 2 4 2 4 2 3

3/4 *Allegretto* Csak föl

2 1 3 1 3 1 3 1 2 1 3 1 3 1
 3 2 4 2 1 2 4 2 3 2 4 2 4 2

1 3 1 2 1 3 1 2
 2 4 2 3 2 4 2 4

2 1 3 1 2 1 3 1
 3 2 4 2 3 2 4 2

4 3 1 4 2 1 3 1
 1 3 1 2 4 1 3 4

1 3 3 4 1 3 3 4

f.12 Skála gyakorlatok: skála egy húron

Portfólió

Konzulens: **Ritter József**
tanár

Készítette: **Lénárt György**
zenetanár (gitár)
MA 120

Miskolc, 2014

Tartalomjegyzék

Bevezetés	1
1. A tanuló személyiségének fejlesztése	2
Reflexió.....	7
2. A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése	8
Reflexió.....	10
3. A pedagógiai folyamat tervezése	11
4. A tanulók műveltségnek, készségeinek és képességeinek fejlesztése a tudás felhasználásával	13
Reflexió.....	16
5. Az egész életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák fejlesztése	17
Reflexió.....	20
6. A tanulási folyamat szervezése és irányítása	21
Reflexió.....	23
7. A pedagógiai értékelés változatos eszközeinek alkalmazása.....	25
Reflexió.....	26
8. Szakmai együttműködés és kommunikáció	28
Reflexió.....	29
9. Önművelés, elkötelezettség a szakmai fejlődésre	30
Reflexió.....	31
Függelék.....	32
Irodalomjegyzék	38

Bevezetés

Dolgozatom során az elmúlt két év, melyet tanár – zenetanár (gitár) mesterszakos hallgatóként töltöttem el a Miskolci Egyetem – Bartók Béla Zeneművészeti Intézményben, tapasztalatait kívánom összefoglalni. E mellett egy évig lehetőségem volt tanárként az Egressy Béni – Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Intézményben dolgozni, melyből szintén sok tapasztalatot merítettem.

A dolgozat felépítése a portfólió követelményeinek megfelelően készült el. Így kilenc fejezetet tartalmaz. Ezeken belül egy – egy számomra kedves témát mutatok be. Természetesen a két év alatt összegyűlt anyagból ez csak ízelítőt mutat, hiszen a dolgozatba sajnos nincs lehetőségem mindent bemutatni. A témák pedagógiai és pszichológiai módszereket tartalmaznak, melyek segítségével a növendékek jobban megismerhetők, szakmai javaslatokat, melyek a hangszeres oktatás során kamatoztathatóak, lehetőségeket a tanár – növendék – szülő kapcsolat elmélyítésére és terveimet a jövőre nézve

Eddigi tanári munkám során igyekeztem mindig a növendék érdekeit szem előtt tartani. Egyrészt egy biztos hangszeres tudást kívánok átadni nekik, a hangszer és a zene szeretetére próbálom rávenni őket. E mellett, mivel a mai gyerekek és szülők is túlterheltek, így a gyermek szükségleteit figyelembe véve foglalkozok velük a hangszeres oktatáson túl is, ezzel próbálva azt tudatosítani bennük, hogy a zenetanulást ne csak munkának, hanem kikapcsolódásnak, szórakozásnak is tekintsék. Munkámba a lehetőség szerint a szülőket is bevonom, egyrészt mert így hatékonyabb az otthoni gyakorlás, másrészt, mert ezt ők is és gyermekük is fontosnak tartja. A visszajelzésekből, melyeket a szülőktől és növendékeimtől kaptam, azt hiszem nem járok rossz úton.

1. A tanuló személyiségének fejlesztése

Egy kiválasztott növendék jellemzése szakmai szempontból

A jellemzés alanya egyik volt növendékem. Azért esett rá a választásom, mert növendékeim közül ő az egyetlen, aki már középiskolába jár. A miskolci Bláthy Ottó Villamosipari Szakközépiskola második tanulója, osztálya 10/a. Neve: Koics Marcell. Tavaly járt hozzám, alapvizsgára készültünk fel, melyet év végén sikeresen letett. Zenei tanulmányait az Egressy Béni – Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Iskolában kezdte el. Az 5. évfolyam után egy évet kihagyott, mivel középiskolai felvételre készült, majd egy év után folytatta zenei tanulmányait.

Testalkatát tekintve magas vékony fiúról van szó, keze nagy, ujjai hosszúak. Kezdetben zárkózottnak tűnt, de könnyen megtaláltuk a közös hangot. Ez után könnyű volt vele együtt dolgozni, szorgalmas, ügyes növendék, rendszeresen gyakorolt, készült az órákra. A pedagógiai pszichológia tárgya során elkészítettem vele egy vizsgálatot Dr. Tóth László: Pszichológiai vizsgálati módszerek a tanulók megismeréséhez c. könyve segítségével. A következő teszteket végeztem el:

- A kreatív személyiség
- Kommunikációs stílus
- Önértékelés
- Tanulás iránti attitűd
- Tanulási stílus

Azért esett ezekre a tesztekre a választásom, mert az így kapott információk engem is segítettek a vele való foglalkozásban. A kreativitás a zenében nagyon fontos, segít jobban megérteni a darabokat, és elengedhetetlen az előadások során is. A kommunikációs stílus megismerése a tanítási folyamat során volt hasznomra. Az önértékelés és az ehhez kapcsolódó önismeret szintén a fellépések során nyújt biztos háttérrel. A tanulási attitűd feltárása abban segített, hogy jobban megértsem, mik a céljai a hangszer tanulásával, és ehhez a célhoz hozzásegíthessem. A tanulási stílus megismerése abban nyújtott támaszt, hogy kiválasszam azokat a módszereket, melyek segítették őt a darabok elsajátításában, illetve, hogy melyek azok a területek, amelyek még fejlesztésre szorulnak.

A kreatív személyiség:

A vizsgálat a Tóth-féle Kreativitást Becslő Skálán (TKBS) alapul, mely a személyiség kreatív jellemzőinek megállapítására szolgál. Önjellemző kérdőív, mely 12 kategóriát vizsgál, melyek a személyiség egy-egy kreatív jellemzőjét képviselik: Nonkonformitás (NON), Komplexitás preferencia (KOM), Kockázatvállalás (KOC), Önálló gondolkodás (GON), Türelmetlenség (TÜR), Önérvényesítés (ÖNÉ), Dominancia (DOM), Kíváncsiság, érdeklődés (KÍV), Energikusság (ENE), Eredetiség, ötletesség (ERE), Kitartás (KIT), Játékosság, humor (Ját).⁴⁸

Az eredményeket vizsgálva megállapítható, hogy az adatok az összehasonlító adatokhoz képest minden esetben szóráshatáron belül maradnak. A legtöbb esetben az átlagosnál magasabb eredmény jött ki, ez alól kivétel a türelmetlenség, energikusság, az eredetiség és a dominancia. A nyugalom, és a türelmesség valóban jellemző rá ezt óráimon is tapasztaltam. Az energikusság esetében arról lehet szó, – ezt beszélgetéseinkre alapozom – hogy az iskola és a külön órák eléggé leterhelik, sőt ezek mellett egyik kedvenc hobbija az online játék, amit elmondása szerint késő éjszakáig szokott játszani. E mellett keveset sportol. Ezekből adódóan érthető, ha általában fáradt, kevésbé energikus. Az eredetiség esetében az alacsonyabb pontszám a fiatal korával (15) és az ebből adódó tapasztalat hiánnyal magyarázható. Ugyan akkor érdeklődő, szívesen kipróbál új dolgokat is, és megfogadja az idősebbek tanácsait. A dominancia esetében szintén azt tapasztaltam vele kapcsolatban, hogy ha valami nem érdekli, azzal nem igen törődik, a legkisebb ellenállás irányába mozdul el, azonban ha valami érdekli, akkor ez pozitív irányban módosul, jobban próbálja érvényesíteni céljait. Ahol az átlagnál sokkal magasabb értéket mutat, az az önálló gondolkodás, a komplexitás preferencia, az önérvényesítés és a játékosság, humor. Valóban törekszik a számára új dolgok megismerésére, illetve szívesen elfogadja a már megismert dolgok új szemszögből történő vizsgálatát is. Ha valami felkelti az érdeklődését, akkor azzal tényleg foglalkozik, hajlandó sok időt és energiát ráfordítani, sőt, hogy célját elérje, olyan dolgokkal is megbirkózik, melyek egyébként kevésbé foglalkoztatják. Két olyan tulajdonság van, melyre kicsit jobban oda kellene figyelnie. Az egyik a dominancia. Érdekes lenne számára olyan esetekben is jobban érvényesítenie saját magát, melyek kevésbé keltik fel az érdeklődését. A másik az energikusság. Ez egy kis

⁴⁸ A vizsgálat eredményét a függelék 1. ábrája tartalmazza.

életmódváltással lenne orvosolható, előnyös lenne számára valamilyen sporttevékenység.

Kommunikációs stílus:

A felmérés alapján kapott eredmények⁴⁹ valós voltát az órák során folytatott beszélgetéseink alapján meg tudom erősíteni. Kezdetben kicsit visszahúzódozó, de miután kapcsolatot teremt környezetével, kommunikatív. Nem jellemző rá a veszekedés, konfliktuskeresés, nem esik túlzásokba. Beszélgetések során barátságos, igyekszik nem megbántani másokat. Kissé szétszórt. Ha valami igazán érdekli, hajlamos belelovallni magát a témába. Ilyenkor nehéz leállítani, eltéríteni. Fontos számára, hogy társai és az idősebbek komolyan vegyék, figyeljenek rá. Ez pozitív megerősítés számára, erősíti önbecsülését. Társalgás során, felszabadult, fesztelen, bátran rákérdez mindarra, ami érdekli. Amire érdemes lenne odafigyelnie, az a precizitás, illetve az, hogy a számára kedvelt téma esetén, kordában tudja tartani magát, figyeljen arra, hogy másokat is hagyjon szóhoz jutni.

Önértékelés:

A felmérést a Coopersmith által kidolgozott vizsgálat alapján végeztem el.⁵⁰ Ebből 4 az önértékelésre, az ötödik a társadalmi elvárásokhoz való igazodásra vonatkozik.

- *S skála*: közvetlenül a self-re vonatkozó tételek tartoznak ide (magabiztosság, elégedettség stb.)
- *I skála*: azt vizsgálja, hogy a tanuló mennyire elégedett iskolai eredményességével, mennyire bízik értelmi téren saját sikerességében.
- *O skála*: otthoni hatások önértékeléssel kapcsolatos részét méri
- *T skála*: egykorú társakkal való viszonyban kifejeződő önértékelés mutatója.
- *L skála*: szociális konformizmus skálája

A vizsgálat alapján a könyvben szereplő viszonyító adatokhoz képest kicsit magasabb értékeket kaptam. Az átlag adatokhoz képest minden érték magasabb, kivéve az O skála. Egyedül az S skála mutat a szórásnál is kicsit nagyobb értéket. Az iskolával és az otthonnal kapcsolatos értékek megfelelőek. Az O skála esetében az átlagnál kicsit alacsonyabb érték a függetlenségre való törekvés kezdetére enged következtetni. Az I skála az átlagos értéket mutatja. A T és S skálák magas értéke azt mutatja, hogy

⁴⁹ A vizsgálat eredményét a függelék 2. ábrája tartalmazza.

⁵⁰ A vizsgálat eredményét a függelék 3. ábrája tartalmazza.

fontosak számára a társak, illetve saját maga is. Szerintem ezek az értékek az ő életkorának megfelelőek és előnyösek is. Tanácsként csak azt javasolnám, hogy figyeljen arra, nehogy túlértékelje „én”-jét, mert később emiatt sok konfliktushelyzetbe kerülhet.

Tanulás iránti attitűd:

A teszt 6 szempont alapján vizsgálja a növendék tanuláshoz való viszonyát.⁵¹ A teszt alapján kitűnik, hogy számára a legfontosabb szempont a továbbtanulás. Ez valószínűleg otthonról hozott elvárás, melyet magáévá tett. Ebből adódik, hogy a jó jegy szintén fontos szempont. Mivel már régebb óta ismerem, így véleményem szerint ez a szempont bizonyos fokú konfliktuskerülést is magában hordoz. Ez a konfliktus kerülő magatartás lehet az egyik oka, hogy kevésbé fontos számára a pozíció elérése. A másik a magabiztosság, és helyes önértékelés, melynek nincs szüksége külső megerősítésre. A családon belüli jutalmazás számára nem fontos. A tesztből kiderül, hogy van náluk jutalmazás, ez azonban nem anyagi javakban nyilvánul meg, hanem az elismerésben és a légkörben. Véleményem szerint jó, ha nem jutalomért akar teljesíteni, hanem saját maga miatt. Az elmélyülés és az érdeklődés átlagosnak tekinthető. Valóban igaz rá, hogy ami nem kelti fel az érdeklődését, azzal csak annyit foglalkozik, amennyi feltétlenül szükséges a jobb jegy eléréséhez. Arra viszont, ami érdekli hajlandó sok időt fordítani. Véleményem szerint érdemes lesz felhívni arra a figyelmét, hogy a tanulás nem csak arra való, hogy minél jobb egyetemre mehessen és minél jobb munkája legyen, hanem ezen keresztül az ember személyisége jobban ki tud teljesedni. Érdemes olyan dolgokra is időt szánni, ami még nem érdekli, vagy jelenleg nem tűnik olyan fontosnak. Tanítása során abból a szempontból szerencsém van, hogy érdekli a hangszer, bár inkább a könnyű zene vonzza. Így igyekszek neki olyan darabokat összeválogatni, melyek érdekesek számára, pihenésként ő is szokott dalokat hozni, amiket átnézünk. Így fent tudom tartani az érdeklődését, és ő is igyekszik minél jobban teljesíteni.

Tanulási stílus:

A teszt⁵² alapján megállapítható, hogy vizuális típus. A tanulás során fontos számára csend, a nyugodt környezet. A társas tanulás nehezen megy neki, inkább önállóan szeret

⁵¹A vizsgálat eredményét a függelék 4. ábrája tartalmazza.

⁵²A vizsgálat eredményét a függelék 5. ábrája tartalmazza.

dolgozni. Ezt mindenképp érdemes fejleszteni. Ezért sokat kamaráztam vele együtt. Így zenélés közben oda kellett figyelnie a másokra is. Ez fejleszti a társas tanulási készséget is. Az impulzivitás is kevésbé jellemző rá. Inkább támaszkodik mások irányítására, vagy a már begyakorolt mechanizmusokra. A többi esetben átlagos értéket mutat a teszt. A hangszer szempontjából mindenképp javasolnám neki az auditivitás fejlesztését. Ez a későbbiekben nagy előnyére fog válni, ha könnyűzenével szeretne foglalkozni, akár hobbi szinten is. Kicsit jobban rá kellene hagyatkoznia a saját ötleteire is.

Reflexió

A tanítás – és ez igaz a zenetanításra is – során fontos a tanuló megismerése. Egy hangszeres tanárnak ebben nagy előnye, hogy egyszerre egy növendékkel foglalkozik. Így lehetősége van jobban megismerni őt, a növendékek is könnyebben nyílnak meg az egyéni órákon. A tanárnak azonban tisztában kell lennie azzal, hogy nem minden növendék célja az, hogy zenésszé váljon.

A zenetanulás számos előnnyel jár a tanuló részére. Ez az egyik legjobb személyiségfejlesztő eszköz, melynek hatása minden téren megmutatkozik. Fejleszti a növendék koncentrációs képességét, memóriáját, a kreatív gondolkodást, a figyelmet és annak megosztását, valamint a motorikus funkciókat. Segít önmagunk megismerésében és az önkifejezésben is. A mások előtt szereplés fejleszti a kommunikációs képességeket, segít az önbizalom építésben.

A tanítás során az egyik legfontosabb dolog a növendék megismerése. A tanárnak tisztában kell lennie diákja személyiségével, jellemvonásaival, életkori sajátosságaival, hiszen az órákon a zenei oktatás mellett személyiség építés is folyik. Sok növendékem számára nem is a hangszer volt a legfontosabb, hanem hogy törődtem velük, meghallgattam őket, odafigyeltem rájuk és partnerként kezeltem őket. Ez azért is fontos, mert a gyerekek nagyon leterheltek. Az iskola mellett különórákra, egyéb foglalkozásokra járnak, alig van szabadidejük. Ezek közül a sportot kiemelném, hisz a megfelelő testi és lelki fejlődésben nagy szerepe van, a zeneoktatáshoz hasonlóan fontosnak tartom. Igyekeztem kellemes légkört kialakítani az óráimon, és egy idő után azt vettem észre, hogy szívesen járnak gitárórára, egyfajta kikapcsolódásnak tekintik. Így természetesen az órákra is örömmel készültek. Természetesen a fenti teszteket nem végeztem el az összes növendékemmel. Egy jó tanár, ha odafigyel növendékeire, ezek nélkül is tisztában van személyiségükkel. A vizsgálatot inkább ellenőrzésnek tekintettem, mely igazolta korábbi megfigyeléseim helyességét.

2. A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítése, fejlesztése

Iskolai konfliktushelyzetek értékelő elemzése

A következőkben egy szociometriai vizsgálatot és annak eredményét mutatom be, mely a diákok közösségén belül kialakuló kapcsolati rendszereket hivatott feltárni. A vizsgálatot a miskolci Martin János Szakképző Iskola 9/1 osztályában végeztem el. Az osztály létszáma 18 fő, 8 lány és 10 fiú. A diákok között vannak sajátos nevelési igényűek (gyengén látó, mozgássérült stb.) és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók. A tanulók jól motiválhatóak, kreatívak, szívesen vesznek részt a tevékenység központú tanórákon. Az osztályban tanítók fontosnak tartják a személyközpontú pedagógia alkalmazását, a differenciált tanóraszervezést, a motivációt, a kooperációt, az együttműködést, a társas, szociális kompetenciák fejlesztését, a diákok pozitív önértékelését, az önbizalom növelését, az osztálytermi összehangolódást.

A vizsgálat során használt kérdőív⁵³ főleg a közeli, baráti kapcsolatok feltárására szolgál, ennek megfelelően alakultak az eredmények is. Jellemző a fiúk és a lányok elkülönülése, ez ebben az életkorban teljesen érthető, de egy kivétel akadt ez alól. Két fő baráti csoport határozható meg, mint ez a szociogramból⁵⁴ is kitűnik. Volt 3 hiányzó a vizsgálat elvégzésekor, de egyes tanulók nem jól értelmezvén a feladatot, őket is beírták a kérdőívbe. Ebből arra következtetek, hogy a fiúk között van egy másik baráti csoport is. A 2 csoport közötti kapcsolatról nem jutottam információhoz, mert a hiányzók adatai nem álltak rendelkezésemre. Sok (6 fő) tanuló nem tartozik egyik csoporthoz sem. Ez két dolognak tudható be, egyrészt még nincsenek annyira rég együtt, hogy differenciáltabb baráti körök is kialakulhattak volna. Ezt erősíti az is, hogy a kialakult társaságok tagjai között viszont szoros kapcsolat van. Másrészt, mivel sajátos nevelési igényű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók vannak, ők nehezebben alakítanak ki kapcsolatot másokkal. Közülük is kiemelném K. G.-t, aki a kérdőíven csak egyetlen társát jelölte meg. Jellemző azokra, akik nem kerültek be egyik csoportba sem, hogy kevesebb társukat jelölték meg, mint azok, akik a csoportok tagjai. A táblázatban⁵⁵ fontosnak tartottam 0-val megjelölni az egyoldalú kapcsolatokat is, mert ez útmutatást

⁵³ A kérdőívet a függelék 6. ábrája tartalmazza.

⁵⁴ A szociogramot a függelék 7. ábrája tartalmazza.

⁵⁵ A kapcsolatokat bemutató táblázatot a függelék 8. ábrája tartalmazza.

adhat a társas feladatok során arra, hogy hogyan alakíthatóak ki a csoportok a társas kapcsolatok elmélyülésének segítése érdekében. Természetesen ezt nem szabad erőltetni, időt kell hagyni a diákoknak, hogy jobban megismerjék egymást, és saját maguk alakíthassák szociális kapcsolataikat az osztályon belül.

Reflexió

A tanárt munkája során segíti, ha az osztályokon, közösségeken belül ismeri a tanulók egymáshoz viszonyulását. Így könnyebben alakíthat ki jól együttműködni tudó csoportokat. Ezeket tárja fel a szociometriai vizsgálat. A hangszeres tanárok ritkán találkoznak ilyen problémával. Bár szolfézs órán csoportban dolgoznak a gyerekek, mivel ritkán találkoznak, lassan alakulnak ki az iskolai osztályokra jellemző közösségek. Kihelyezett tagozatokon, ahol az oktatás az iskolában zajlik, és főleg az odajáró diákok vesznek részt a zenei órákon, már van értelme elvégezni ezt a vizsgálatot. A gyerekek között kialakult kapcsolati rendszerek ismerete segíti a tanárt a megfelelő csoportok kialakításában. (Pl.: kamarazene) Ezt egyéni órákon is jól kihasználhatja a tanár.

Mivel magam is kihelyezett tagozaton tanítottam, ahol a növendékeim nagy része ugyan abba az osztályba járt, így tapasztalatból tudom, hogy a gyerekek érdeklődnek egymás iránt. Ezt megfelelően kihasználva egyfajta egészséges versenyt lehet teremteni köztük, ezzel is inspirálva őket a gyakorlásra, az órákra való készülésre. Természetesen az is szempont, hogy a valamilyen okból gyengébben teljesítő tanulókat ne szolgáltatassuk ki a többieknek, hiszen ezzel teljesen el lehet őket tántorítani a zenetanulástól.

Bár a fentiekben ismertetett vizsgálatot nem zeneiskolában végeztem el, szakmai szempontból mégis fontosnak tartom, hiszen itt sajátos nevelési igényű gyerekekkel dolgozhattam együtt. Értékes tapasztalat, hiszen egy ilyen gyermek teljesen más hozzáállást kíván a tanártól. Ezt csak gyakorlat során lehet elsajátítani, számomra is eleinte nehéz volt megszokni. Azonban ahogy megismertük egymást, sokkal oldottabb lett a kapcsolatunk, jól tudtunk együtt dolgozni. Így, ha tanárként sajátos nevelési igényű gyermek fog hozzám órára járni, már könnyebben fogok tudni vele kapcsolatot teremteni.

3. A pedagógiai folyamat tervezése

Intézmény bemutatás az iskolában begyűjtött dokumentációs anyagokkal

A Miskolc városi zeneoktatás a XIX. század végén öltött szervezett formát. Az első zeneiskolát 1901-ben alapították, Városi Zeneiskola néven, mely 1927-ben felvette Hubay Jenő (hegedűművész) nevét. Az iskola a mai Zenepalota épületében működött, alap-, közép- és felsőfokú oktatást biztosítva a növendékeknek. 1952-ben különvált az alapfokú és a közép- és felsőfokú zenei oktatás. Ekkor vette fel az alapfokú iskola az Egressy Béni nevet. Kezdetben az oktatás 7 kinevezett tanárral 4 szakon folyt. E mellett megalakult az iskola énekkara és zenekara is. A működés során a tanárok és az oktatott hangszerek száma folyamatosan növekedett. Már ekkor is magas színvonalon folyt az oktatás, erről tanúskodik az akkori számos növendékkoncert, versenyszereplés és külföldi vendégszereplés. 1954-ben az iskola szolfézsversenyt rendezett, melyre Kodály Zoltán is ellátogatott.

A növendék létszám, valamint az oktatott tanszakok számának növekedése miatt 1978-ban a zeneiskola elköltözött a Zenepalotából a mai épületébe a Palóczy utca 4. szám alá. Nem sokkal ez után az épületet felújították, ezt követően a tanárok és növendékek számára biztosított volt 35 szaktanterem, hangversenyterem, zeneműtár,

egy korszerűen felszerelt intézmény. A zenetanulás iránti igény hatására külső tagozatok jöttek létre: Encs-1986; Alsószolca-1987; Szikszó-1991; Böcs-1992, melyek később önállósodtak. Jelenleg két helyen folyik kihelyezett zeneoktatás: Miskolci Kazinczy Ferenc Magyar - Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában és a Miskolctapolcai Általános Iskolában. Jelenleg 18 tanszakon 700 gyermek tanul a zeneiskolában. 2007-ben Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlésének döntése alapján a város két zeneiskolája összevonásra került és Miskolci Egressy Béni – Erkel Ferenc Zeneiskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény néven. Így jelenleg az iskolában 25 tanszak működik, a tanulók létszáma 1200 fő.

A zeneiskolában énekkar, szimfonikus zenekar, ütő együttes valamint a közelmúltban alakult Big Band együttes működik. Ezeken kívül számos kamaracsoport is létezik, melyek méltóképpen képviselik a zeneiskolát a versenyeken és fesztiválokon. Szakmai munka legfontosabb eleme természetesen a hangszeres és az énekes oktatás.

Az itt tanító tanárok zenekari muzsikusként, kamaraművészként, szólistaként aktívan részt vesznek Miskolc város zenei életében és a zeneiskolai tanárok részére rendezett megyei, országos kamarazene találkozók. A kiemelkedően tehetséges növendéke rendszeresen képviselik az iskolát megyei-, regionális-, országos- és nemzetközi versenyeken, ahol színvonalas produkcióikkal előkelő helyezéseket érnek el. A hangszeres képzés mellett az elmélet-oktatás is magas színvonalú. E mellett a növendékeknek koncert lehetőséget biztosít az iskolai és tanszaki hangversenyeken. Több területi zenei verseny az iskola rendezésében kerül lebonyolításra. A város zenei életében kiemelkedő szerepet betöltő intézmény fontos feladatának tartja a leendő zenetanárok számára a hospitálási, gyakorlati lehetőség biztosítását is.

Az iskola növendékeinek jelentős része nem a zenei pályát választja. Ennek tükrében az iskola a következőképp fogalmazta meg céljait: „Alapvető feladatunk, hogy ezeket a tanulókat neveljük az értékes zene szeretetére, formáljuk zenei ízlésüket, tegyük képessé őket a zene öntevékeny művelésére, váljanak zeneértő, koncertlátogató közönséggé és a zenei nevelés eszközeivel személyiségüket harmonikusabbá, érzelmileg gazdagabbá tegyük.”⁵⁶

⁵⁶<http://www.egressy-erkelzeneiskola.sulinet.hu/egressytortenet.html>

4. A tanulók műveltségnek, készségeinek és képességeinek fejlesztése a tudás felhasználásával

Valamely szakmai probléma megoldásának leírása

A gitározás, gitártanítás esetében gyakoriak a nem megfelelő tartásból adódó technikai problémák. Ezek közül a bal kezet emelném most ki. A hiba előfordulásának oka, hogy a kezdő gitárosok keze még nem elég erős. Ezt a hiányosságot a növendék szorítással próbálja pótolni. Ebből két fajta hiba adódhat. Vagy a hüvelykujj legfelső, körmös ízületét éles szögben nekitámasztják a gitárnyak hátának, hogy ezzel növeljék a kéz szorítását:

Vagy marokra fogják a nyakat, közben a hüvelykujj túl lóg a nyakon:

Ez a fogás elektromos gitáron is előfordul, a növendék valószínűleg innen meríti az ötletet, azonban fel kell hívni a figyelmét arra, hogy klasszikus gitár esetében más a hangszer tartása, sőt a nyak is szélesebb, ezért itt nem előnyös ez a fogás. Mind két esetben a kéz merevvé, feszültté válik, ez gátolja az ujjak laza, finom mozgását és a kezét statikus helyzetben rögzíti, így megnehezítve a fekvésváltást. Ráadásul, ha ez az érzet épül be a növendék motorikus funkciói közé, a későbbiekben nagyon nehéz lesz kijavítani.

Ezek a problémák kezdő növendék esetében helyes előkészítéssel elkerülhetőek. Ha olyan tanulóval találkozunk, akinél ez a hiba már rögzült, akkor megfelelő gyakorlatokkal ki kell alakítani a helyes érzetet és kézmozgást. Erre a következő előkészítő gyakorlatok a legalkalmasabbak:⁵⁷

- Először meg kell erősíteni a kezét és az ujjakat. Jobb kéz esetében a feszítő izmokat pöcköléssel (kifelé pengetéssel) szoktuk edzeni. Ez a bal kéz esetében is ugyan ilyen jól alkalmazható. A növendék végezzen bal kézzel is kifelé pengetést minden ujjal a húrok felett. A másik ujjerősítő gyakorlat, mely a hajlító izmokat erősíti az ún. nyávogás. Ezt hajlításnál – főleg könnyű zenében – illetve *vibrato*-nál is használjuk. A növendék a húrt fogja le, és ujjával húzza a tenyere felé, majd engedje vissza. Az ujjak sorrendje legyen: 2, 3, 1, 4.
- A hüvelykszorítás elkerülésére is két előkészítő gyakorlatot érdemes használni. Az első az ún. röpködés. A növendék egy ujjal fogjon le egy hangot, majd könyökét, karját mozgassa. Távolítsa a testtől, majd közelítse hozzá. Innen a gyakorlat neve, ez ugyanis szárnycsapásokhoz hasonlít. A gyakorlat lényege, hogy a növendék megtapasztalja, hogy laza hüvelykujjfogás mellett is le tudja fogni a hangokat. Illetve e két pont körül a kéz képes elmozdulni, tehát nem statikus, merev módon kell használni. A másik gyakorlat az ún. nyomkodás. A növendék egy ujjal egy hangon végezzen pulzáló mozgást, nyomkodja a hangot, az ujjvég könnyedén lüktet a húron, melyet nem enged el. A kéz erősödésével ez a hang meg is szólalhat. Az ujjak sorrendje mind a két esetben: 2, 3, 1, 4. Ezek a gyakorlatok dinamikussá teszik a kezét, e mellett lefektetik a fekvésváltás és a balkéz kötés alapjait is.
- Végül nagyon hasznos még az egy húron történő skálázás. E közben a növendék gyakorolja a fekvésváltást. Akár úgy is érdemes skáláztatni, hogy közben a

⁵⁷Szilvágyi Sándor: Módszertan (kézirat)

hüvelykujj nem ér a nyak hátához. Így a növendék megtapasztalja, hogy szorítás nélkül is képes lefogni a hangokat, és kihasználja a karsúly adta lehetőségeket. Természetesen az egyhúros skálákat hangonként, fekvésváltásonként kell felépíteni, ügyelve arra, hogy a növendék helyesen használja kezét, így a megfelelő érzetek rögzülnek a motorikus funkciókban.

Természetesen a technika előkészítő, illetve javító gyakorlatok során nagyon fontos a folyamatos külső kontroll. Ezeket otthoni gyakorlásra csak akkor érdemes kiadni a növendéknek, ha tökéletesen megértette a gyakorlatokat, és azokat órán gond nélkül végre tudja hajtani. Hiszen ha hibás technikai elemeket gyakorol a tanuló, azzal csak megnehezíti a saját dolgát, a helyett, hogy fejlődne. A helyes technika kialakításánál a legfontosabb a türelem. A tanár merjen lassan haladni, aprólékosan foglalkozni mindennel, ez az idő és munkaráfordítás később bőségesen megtérül.

Reflexió

A hangszeres játék technikai alapjait mindenképp érdemes alaposan előkészíteni. Bizonyos esetekben ez nehezen egyeztethető össze az alaptantervvvel, hiszen vannak növendékek, akik sokkal lassabban haladnak. Mégis érdemes ezt az időt rászánni az alapok elsajátítására, hiszen így fogja tudni uralni hangszerét. Előnyös, ha a gitáriskolák mellett a tanár vezet egy külön füzetet, melybe a technikai gyakorlatokat írja le tanulói számára. Egyrészt így világos számára, hogy mit is kér tőle a tanár, másrészt később újra elő tudja venni, és átjátszani, ha ennek szükségét érzi.

Attól sem kell egy tanárnak tartania – főleg kis növendékek esetében – hogy a folytonos ismételtetés miatt megunják a hangszert. Ez nem igaz, a gyerekek számára az ismétlés természetes, sőt szeretnek is a már megismert, berögzült dolgok talaján mozogni. Ráadásul ez folyamatos sikerélményt is biztosít számukra. Így megfelelően felépítve a technikai és előkészítő gyakorlatokat, valamint megfelelő darabokat választva a növendékeknek, a tanár elérheti, hogy a mellett, hogy elsajátítják hangszerük használatát, meg is kedvelik a gitározást, és örömet lelik benne.

5. Az egész életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák fejlesztése

Számítógéppel segített tanulás

Napjainkban egyre elterjedtebb az információs és kommunikációs technológiai – IKT – eszközök alkalmazása a tanítás során. Ezek egy része a hangszeroktatás során is jól alkalmazható. Egy számítógép (laptop) nagyon hasznos lehet, hiszen több régebbi eszköz szerepét betöltheti, kezelése egyszerűbb. Remekül alkalmazható zenehallgatásra, egy projektor segítségével oktató, koncertfilm megtekintésére. Ha a gépen internet hozzáférés is van, úgy lényegében a legtöbb hangzóanyag elérhető, illetve lehetőség nyílik ugyan azon darab meghallgatására több előadó interpretációjában. Erre a két legmegfelelőbb oldal: www.youtube.com, és a www.naxosmusiclibrary.com. Ezen kívül egy számítógép remek kottatáráként is működik, gyors keresést biztosítva. Egyéni órákon egy fényképező, kamera, vagy mikrofon segítségével kontrollt biztosít a diák számára. Érdeemes felvenni mind a koncerteket, mind a gyakorlást. Így ellenőrizhetők és kijavíthatók a hangszerartásbeli problémák, illetve a zenei előadásmód. Ezek mellett jól alkalmazhatóak még a kottairó és olvasó programok. (Sibelius, Guitar pro, Power Tab Editor stb.) Ezeknek nagy előnye, hogy le is tudják játszani a kérdéses kottákat. Bár zeneileg nem kielégítőek, a ritmikai arányok megértéséhez tökéletesek. Természetesen nem minden órán szükséges a számítógép használata, de az oktatás bizonyos szakasziban nagy segítséget nyújtanak mind a tanárnak, mind a növendéknek. Egyik ilyen a darabválasztás. Sokkal nagyobb repertoár tárolható és elérhető számítógépen, melyből a diákkal közösen választhat a tanár, akár a darab meghallgatása után is.

Gyakran előfordul, hogy a növendékek, főleg az idősebbek nem elégszenek meg a klasszikus zenével, könnyű zenét is szeretnének tanulni gitáron. Ilyen esetben nagy segítség a Guitar Pro nevű program. Ennek működését, használhatóságát szeretném bemutatni. Jelenleg 6 verziója is létezik. Bármelyik tökéletesen használható, az újabb verziókban lényegi változás nincs, inkább a hangszerválasztékot próbálták javítani, valamint a hangzást fejleszteni. Magán tanulók esetében magam is használtam már ezt a programot. Legjobban az 5.5-ös verziót kedvelem. Ennek a kezelő felület így néz ki:

A program főleg elektromos hangszerhez készült, de bármilyen gitároktatáshoz kitűnően használható. Kész kottákat is lehet vele megnyitni, illetve átírni, de akár új darabot is lehet írni a segítségével. Különböző hangolású gitárokat, basszusgitárt, ütős szekciót, illetve lantot, és vihuelt képes kezelni. Mint a képen is jól látható hagyományos és tabulatúra írásmódban mutatja a hangjegyeket. Beépített akkordfogás táblázatot és metronómot is tartalmaz. A kottairást két funkció is megkönnyíti, a fogólap modul, illetve a billentyű (zongora) modul. Ezek segítségével csak a lejátszandó hangokat kell megadnunk, és a program lekottázza helyettünk a darabot. Természetesen a ritmusokkal, előjegyzésekkel sincs gond, egyértelmű, jól használható a program kezelő felülete. A kotta alatti résznél a sávok találhatók. A program egyszerre több hangszert is képes kezelni, ezeket sávonként mutatja. Természetesen klasszikus gitárnál általában egy sávot érdemes használni. A program segítségével ezek a kották lejátszhatók, akár sávonként is, vagy egyszerre. Metronómot lehet alá tenni. Sajnos erre a programra is igaz, ami minden más kottairó és olvasó programra, a MIDI hangzás nem jó. Ritmikai támpontot adhat, zeneileg azonban nem nyújt elég segítséget. Más programokkal szemben a Guitar Pronak az is hátránya, hogy a dinamikát sem jelöli. Ezek ellenére mégis nagy segítség a tanulni vágyóknak.

A program már a kottaválasztásban is segít, bele lehet hallgatni vele a darabba. – A MIDI hangzás miatt a választásnál én jobban szeretem lejátszani a növendéknek a darabot. – Általában a kotta képet használjuk, de idősebb növendékek esetében, főleg ha nincs zenei előképzettségük, kezdetben a tabulatúrák írásmód nagy segítség. Ez az eredeti kottával együtt segíti a gitárost a blattolásban. Kisebb növendékek esetében a tabulatúrát nem érdemes használni. E mellett természetesen érdemes nyomtatott kottát is használni. Ezekben könnyebb feltüntetni az ujjrendet és a dinamikát. A programot akkor érdemes ezek után használni, ha a növendék már le tudja játszani a darabot kottából, vagy a nélkül. Mivel a darabot különböző tempóban is le lehet játszani, alkalmas arra, hogy úgy gyakoroltassam a növendéket, hogy először lassú tempóban a géppel együtt játssza le a darabot. Ha a ritmus nem megy pontosan, akkor a metronómot is bekapcsolom a darabhoz. Így elérhető az, hogy a ritmus és a hangok a helyükre kerüljenek. A következő lépés a tempó fokozatos növelése addig, amíg a hallgató már képes tempóban gyakorolni. Ezt természetesen a növendék otthon is használhatja, külső kontrollt nyújt neki. A koncentrációt is segíti ez a fajta gyakorlás, hiszen egyszerre több dolgot kell figyelni. Másik előnye, hogy a dallamot hallva a darab sokkal jobban rögzül. Mikor ezzel végeztünk, akkor a programot újra félretesszük, és kidolgozzuk a dinamikát a darabban, így végül előadható lesz a mű. Természetesen ebben a szakaszban is a gyakorlás során érdemes elővenni a kottát, illetve időnként a programmal együtt lejátszani a darabot az esetleges ritmikai és hanghibák elkerülése végett.

E mellett a nagy segítség abban is, ha a darabokat szólamokra bontva nézzük át a növendékkel. Külön sávokra írva ugyanis a dallamot és a kíséretet, (több szólamú darab esetében a szólamokat,) a tanuló gyakorolhatja mind a kettőt úgy, hogy az egyiket a program játssza le, ő pedig alájátssza a másikat. Ez után már könnyebb lesz neki ugyan azon a hangszeren összeraknia a teljes darabot. Ugyan ez a funkció remekül használható kamaradarabok (duók, triók stb.) tanulásánál, gyakorlásánál. Ebben az esetben is külön sávokra kell szétosztani a szólamokat. Így otthon is gyakorolhatják a darabot, úgy hogy közben hallják a többi szólamot is.

Reflexió

Észrevételem szerint a mai információs technológiák nagyon jól használhatók az oktatásban. Természetesen a tanárt nem helyettesíthetik, de munkáját remekül kiegészíthetik, segíthetik. Nagy mennyiségű zenei információ áll az emberek rendelkezésére, mely egy számítógép és internet segítségével bármikor elérhető. Darabválasztáskor én is szeretek sok darabot meghallgatni, akár különböző előadók interpretációjában is, hogy eldöntsem, mely művekkel foglalkoznék a továbbiakban. Sőt zenei ötleteket is merítek ebből. Egy számítógép a növendék számára is érdekesebbé teheti az órát. Sőt, ha megtanítjuk nekik, hogy milyen darabokat hol találhat meg, akkor az önálló tanulásban is fejlesztettük.

Mivel a gitárosoknál gyakori, hogy 15, 16 évesen már jobban érdeklődnek a könnyűzene iránt, ebben nagy segítséget nyújt nekik, ha megismerik a számítógépes oktató videókat, oktató programokat. Véleményem szerint ezzel érdemes külön is foglalkozni, hiszen önmagában ez nem elég a hangszeres játék megtanulásához. Fel kell hívni a tanuló figyelmét arra, hogy milyen problémák adódhatnak abból, ha csak ezekre hagyatkozik, illetve meg kell nekik tanítani azt is, hogy ezeket hogyan használhatja helyesen. Ez nagy segítségére lesz az után, ha elvégezte a zeneiskolát, és más pályát választ, de a zenélést hobbijának választja. Ezen eszközök használatának megtanításával meg lehet alapozni a növendék igényét és lehetőségét az „életen át tartó tanulásra”.

6. A tanulási folyamat szervezése és irányítása

Hangversenyek szervezése

A zenetanulás egyik legfontosabb eleme a hangverseny. Ez egyfajta megmérettetés mind a növendék, mind a tanár számára. Itt a tanulók megmutathatják egymásnak, a szülőknek, a közönségnek, addigi munkájuk eredményét. Ezt az alkalmat a gyerekek és a szülők is mindig nagy izgalommal várják. Az Egressy Béni – Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola erre növendék hangversenyein biztosít lehetőséget tanulóinak. E mellett a gyerekek felléphetnek még a tanszaki hangversenyeken, iskolai rendezvényeken, gitártalálkozókon és versenyeken. Ezen fellépések megszervezés a tanár feladata.

Az első lépés az időpont kitűzése. Ennek megválasztásakor tekintettel kell lennie arra, hogy mind a növendékek, mind a szülők ráérjenek. Ha az időpont megvan, a következő lépés a helyszín biztosítása. A koncerttermet érdemes időben lefoglalni, nehogy más program miatt foglalt legyen a terem. E mellett a tanár feladata a helyszín berendezése is. Biztosítani kell széket, lábtartót, kottaállványt – ha szükséges – esetleg a teremtől függően erősítést is. A meghívókat is időben el kell juttatni a címzettekhez. Ez történhet e-mail formájában, akár személyesen is telefonon, plakátok révén, illetve a tájékoztató füzet is jó fórum erre. A plakátot, akár növendékek is tervezhetik maguknak.

A koncert előtt a tanár feladata a hangszerek felkészítése, illetve a koncerten a konferanszié szerepének a betöltése. Fontos a koncert után a visszacsatolás is a tanulók számára, erre az órák is remek alkalmat nyújtanak.

Reflexió

A szereplést fontosnak tartom. Ha a növendék felkészült, érdemes minél több szereplési lehetőséget biztosítani a számukra. A sikeres fellépés pozitív hatással van mind a növendékre, mind a tanárra. Hatalmas önbizalom építő szerepe van, mely az egészséges személyiségfejlődéshez elengedhetetlen. Még egyszer hangsúlyoznám, hogy ehhez megfelelő felkészültség szükséges. Amennyiben a növendék még nem áll készen, nem érdemes erőltetni a szereplést, mert ennek viszont romboló hatása lehet, akár a hangszertől is elvehetjük így egy gyermek kedvét. A fontosabb szereplések előtt egy – két nappal – vizsga, verseny – érdemes kisebb koncertet adni. Ennek élettani oka is van. A fellépés mindig izgalmi helyzetet teremt. Ilyenkor adrenalin szabadul fel a szervezetben, mely két – három nap alatt termelődik újra. Ez okozza koncert közben a kézremegést, a koncentrációs nehézségeket. Ezt a módszert én is szoktam alkalmazni, sőt tanítványaim esetében is így jártam el vizsgák előtt, és valóban jobban teljesítettek éles helyzetben.

Meglátásom szerint az is fontos, hogy a fellépést a növendék ne stressz helyzetként élje meg. Ebben a felkészítő tanárnak nagy szerepe van. Egyrészt fontos a művek megfelelő elsajátítása. E mellett azonban tudatosítani kell a növendékben, hogy a fellépés jó dolog. Megmutathatja másoknak, hogy mit tud, a befektetett munka megtérül, és ez nem olyan, mint egy dolgozat. Sosem hangsúlyoztam a tanítványaim előtt, hogy a fellépésnek tétje lenne. Inkább igyekeztem úgy beállítani, mintha ez is egyfajta játék, szórakozás lenne. Nem árt koncert előtt beszélgetni, játszani velük – ez életkortól függ. Azt vettem észre, hogy sokkal fesztelenebbül álltak így ki a közönség elé, és valóban azt a teljesítményt tudták nyújtani, amire felkészültek.

A koncert jó alkalom a szülőkkel, családtagokkal való kapcsolattartásra is. Tanszaki koncertek előtt mindig beszélgettem a szülőkkel, érdeklődtek, hogy gyermekük hogy halad, hogy teljesít. Sőt a szülőknek ez az egymással való kapcsolattartásra is egy remek alkalom. Ezt főleg kihelyezett tagozatokon tapasztaltam, ahol a tanulók többsége ugyan abba az iskolába járt. Egy ilyen koncerten a szülők is tapasztalhatják, hogy a gyermekük által befektetett munka megtérül, és össze is hasonlíthatják gyermeküket, a többiekkel. Ezért ilyenkor mindig igyekeztem, hogy

kevésbé ügyes, vagy szorgalmas növendékeim is a maximumot tudják kihozni magukból, nehogy frusztrálva érezzék magukat.

A fellépések esetében fontos a tanuló számára a visszacsatolás is. Mindig szakítottam időt arra, hogy megbeszéljem velük a koncerten történeteket, kihangsúlyoztam azt, ami jó volt, és megbeszéltük, hogy min kell majd a következőkben változtatnunk ahhoz, hogy minél jobb teljesítményt nyújthassanak éles helyzetben is.

7. A pedagógiai értékelés változatos eszközeinek alkalmazása

Szaktárgyi értékelés

„5.8.3 A tanuló szorgalmának és teljesítményének értékelése, a minősítés formája

Alapelveink a következők:

- Az értékelés legyen személyre szóló, személyiségfejlesztő, ne sértse a személyi autonómiát,
- Az elfogadott követelményrendszer alapján történjen,
- Legyen objektív és ne legyen megtorló,
- Szorgalom-megítélésben a tanuláshoz, munkához való viszony kapjon kiemelt szerepet
- Az egyén képességének megfelelő teljesítményét és önmagához mért fejlődését értékeljük,
- Az iskolahasználók számára is elfogadható legyen az értékelési rendszer Az ellenőrzésnek folyamatosnak kell lennie.”⁵⁸

A zeneiskolai tanuló munkáját félévkor és évvégén értékelni, osztályozni kell. A félévi és év végi osztályzatnak tükrözni kell a tanuló egész időszak alatt végzett munkáját, valamint a beszámolókon nyújtott teljesítményét. Az érdemjegyet a tanár állapítja meg, évvégén a bizottság véleményének a meghallgatásával. Erről írásban kap visszajelzést a tanuló (bizonyítvány). E mellett természetesen minden órán folyik szóbeli értékelés a tanuló munkájáról, visszajelzést kap róla. Erről havonta írásos tájékoztatást is kell adni a tanulónak, erre a tájékoztató füzet szolgál. Ebbe osztályzattal értékeli a tanár a növendék munkáját, de lehetősége van szóbeli értékelésre is. E mellett a fogadóórákon a szülő is visszajelzést kap gyermeke munkájáról. Ez szintén szóban történik.

⁵⁸<http://www.egressy-erkelzeneiskola.sulinet.hu/Dokumentumok/pedprog.pdf>

Reflexió

A tanuló értékelési módjainak legismertebb, hivatalos formája a félévi és év végi bizonyítvány. Ebben előkészítősök esetében szöveges értékelésben, nagyobbaknál osztályzat formájában kap értékelést a növendék. E mellett a hivatalos értékelés másik formája a tájékoztató füzet. Ebben havi rendszerességgel kell értékelni a növendék munkáját. E mellett a tájékoztató füzetben részletes szöveges értékelést is lehet adni. Tanítás során ezt a lehetőséget előszeretettel használtam ki. Lényegében a tanárnak lehetősége van a füzet végében található oldalakat naplóként használni. Minden óráról jegyzetet lehet vezetni, melyben a tanuló nyomon követheti, hogy milyen darabokat, feladatokat kapott, munkájában mi volt jó és mi az, amit gyakorolnia kell a következő alkalmakra. Ebben a szülő is ellenőrizheti gyermeke munkáját, fejlődését.

A leggyakrabban alkalmazott értékelési forma hangszertanítás esetében a szöveges értékelés. Ezt többnyire a tájékoztató füzetbe is leírtam, hiszen így biztos, hogy a növendék nem felejt el, mire haza ér. Bár ez nem tudatosul minden növendékben, de minden órán beszámolnak munkájukról, és arra értékelést kapnak. Talán azért nem tűnik ez számukra olyan komolynak, mint a közismereti órák esetében, mert ezt nem dolgozatnak, vagy felelésnek fogják fel, és nem is osztályzatot kapnak rá. Ezt azért is tartom előnyösnek, mert így a növendékek ezt a helyzetet nem stressz helyzetként fogják fel. Az értékelést büntetésként nem is szabad alkalmazni, mert ez frusztrációt okoz a gyermekben. Az értékelés során mindig pozitív visszajelzést adtam növendékeimnek. Ha valami miatt nem tudott készülni az órára, ez sem volt probléma, mindig elmondták, miért történt ez, ilyenkor általában az előző órai anyagot ismételtük át. Természetesen, ha valamit nem jól csinál a tanuló, ezt is közölni kell vele, de úgy, hogy ez ne keltsen benne negatív érzéseket. Ha valami jó, azt hangsúlyozni kell, a hibákat pedig javítani, elmagyarázni, miért rossz az amit csinál, és a helyes útra kell terelni. A szóbeli értékelés mellett a gyerekek számára a jutalmazás is nagyon fontos. Ez lehet édesség, matrica, vagy akár a hangszerhez, zenéhez kapcsolódó plakátok, prospektusok. Ez utóbbiakat fellépések után adtam a gyerekeknek, és azt tapasztaltam, hogy szívesen fogadják.

Tapasztalatim szerint az értékelésbe a szülőket is érdemes bevonni. Erre lehetőség nyílik a fogadóórákon, vagy óra után, mikor jönnek gyermekükért. Az is

előfordult, hogy a szülő beült az órára, ilyenkor neki is magyaráztam, hogy mit miért csinálunk. A szülőkkel való kommunikáció a gyermek munkáját is megkönnyíti, hiszen így otthon könnyebben tud segíteni a gyakorlásban is. Sok szülő fordult ez ügyben hozzám tanácsért, és ennek nagyon örültem, hiszen könnyebb úgy tanítani, ha nem csak a gyermeket, de a szülőket is érdekli a hangszertanulás.

8. Szakmai együttműködés és kommunikáció

Hangverseny

Az Egressy Béni – Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola minden évben tanári hangversenyt rendez a szülők és növendékek részére. Erre legutóbb tavaly május 10.-én (szombat) 17 órától került sor a Zenepalota hangversenytermében. A koncerten felléptem a gitár tanszak tanáraiból álló gitárzenekarral, ír dalokat játszottunk.⁵⁹

**A 60 éves
Egressy Béni Zeneiskola
EGYÜTTESEINEK és TANÁRAINAK
JUBILEUMI HANGVERSENYE**

**2013. május 10. 18 óra
ZENEPALOTA,**

⁵⁹ A műsort a függelék 9. ábrája tartalmazza.

Reflexió

A tanári hangversenyek kitűnő alkalmat adnak a tanárok, szülők és diákok közötti kommunikációra az iskolai kereteken kívül. Ilyenkor a szülők is tapasztalhatják, hogy akik gyermekükkel foglalkoznak, nem csak tanárok, hanem koncertező zenészek. A gyerekek láthatják órán kívül is, hogy tanáruk milyen zenész, mennyire ismeri hangszerét, és akár inspirációt is meríthetnek ebből a koncertből, hiszen a gyerekek – művész tanáraik produkciói által – ízelítőt kaphatnak abból, hogy szorgalommal és kitartással milyen szintre juthatnak el hangszerükön, illetve hová fejleszthetik tudásukat.

A tavalyi koncertet nagy várakozás előzte meg, hiszen abban az évben ünnepelte 60 éves jubileumát az iskola, egész évben számos koncert tartatott, ez volt a sorban a záró hangverseny. Ezért is volt ez együttesek hangversenye, hiszen így minél többen mutathatták meg tudásukat. Ennek megfelelően az érdeklődés is nagy volt, a nézőtérén minden helyet elfoglaltak. Ez természetesen a tanároknak, előadóknak is pozitív visszajelzés. E mellett ez kiváló alkalom a szülőkkel való találkozásra, beszélgetésre is, melyre a szünetben és a koncert után nyílik lehetőség.

9. Önművelés, elkötelezettség a szakmai fejlődésre

Mesterkurzusok

A mesterkurzusok remek lehetőséget teremtenek a szakmai fejlődésre egy – egy kurzuson lehetőség nyílik:

- nemzetközileg elismert mesterek koncertjein való részvételre,
- nemzetközileg elismert mesterek által tartott kurzusokon való részvételre,
- instrukciókat kaphatok, melyek a játéktechnikát javítják,
- a már ismert darabok pontosabb kidolgozására technikailag, zeneileg,
- új darabok megismerésére, kották beszerzésére, sőt a szerzővel való konzultációra is,
- részvételre a kurzuson résztvevő hallgatókból alakuló gitárzenekar munkájában,
- mesterhangszerek megismerésére, kipróbálására,
- koncertadásra
- kapcsolatteremtésre hazai és külföldi gitárosokkal és mesterekkel.

Már eddig is szívesen vettem részt mesterkurzusokon, és továbbiakra is tervezem az elutazást. Eddig a következő kurzusokon vettem részt:

- I. Gyöngyösi Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- Giampaolo Bandini mesterkurzusa
- II. Gyöngyösi Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- XIX. Brno-i Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- III. Gyöngyösi Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- XX. Brno-i Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- Bodrogi Éva és Koltai Kata: Ének – Gitár Mesterkurzus
- IV. Gyöngyösi Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- V. Gyöngyösi Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- XXII. International Guitar Symposium Iserlohn

Idén a következő kurzusokon tervezem a részvételt:

- VI. Gyöngyösi Nemzetközi Gitárfesztivál és Mesterkurzus
- XXIII. International Guitar Symposium Iserlohn
- 22nd Liechtensteiner Gitarrentage Igita

Reflexió

Számomra a mesterkurzusok nagyon fontosak. Remek kikapcsolódási lehetőséget nyújtanak, mely mellett szakmailag is fejlődök. A kurzusok során számos játéktechnikai segítséget kaptam. Ezen kívül különböző stílusok gitáron történő korhű előadásmódjával ismerkedtem meg. Hallgatóként lehetőségem volt a külföldi gitárosok felkészültségét, technikai megoldásaikat is megismernem. Illetve a mesterektől megismerkedtem a hazájukban történő zene és gitárokztatás sajátosságaival.

A gitárzenekari próbák során lehetőségem nyílt Iserlohn-ban egy több, mint 40 tagú gitárzenekarban játszani, mellyel koncerteztünk is. A felvétel a következő címen érhető el: <http://www.youtube.com/watch?v=n86Cw0W3cuE>. Brno-ban pedig egy több mint 20 tagú zenekar munkájában vehettem részt. Ezeken kívül a gyöngyösi záró koncerten is részt vettem a gitárzenekar előadásaiban.

A kurzusokon előadásokat is szoktak tartani, melyeken szintén részt veszek. Megismerkedtem Maria Linnemann oktatási módszereivel, egy török hangszerkészítő gitárjával, melynek érdekessége, hogy a bundok állíthatóak voltak a hangszer nyakán, így le tudott fogni a keleti zenében használatos negyedhangokat is. Megismerkedtem Masaki Sakurai gitárkészítő mester életével és munkásságával. Részt vettem egy beszélgetésen David Russellel. Bemutatták a Kovács módszer alkalmazását is.

Ezek mellett hangszereket is kipróbálhattam. Többek között a cseh Hanika, kínai Altamira a német Albert & Müller gitárokat, illetve számos egyéni gitárkészítő hangszereit⁶⁰. Ezen kívül számos kotta közül válogathattunk, illetve egyéb gitáros kiegészítőket próbálhattunk ki.

Továbbra is részt kívánok venni minél több mesterkurzuson, mert ezeken gyarapodhatok mind szakmailag mind lelkileg, és e mellett kiváló koncerteken is részt vehetk.

⁶⁰Ezen hangszerek a következő címen találhatóak: <http://guitarsymposium.de/?lang=en&p=aussteller>

Függelék

NON	0	1	-1	0	1	0	1
KOM	1	-2	1	1	1	1	3
KOC	1	0	1	1	1	0	4
GON	1	0	-1	1	1	1	3
TÜR	-2	0	-1	-1	0	-1	-5
ÖNÉ	2	1	1	1	0	1	6
DOM	1	1	1	-1	0	-2	0
KÍV	0	1	-1	0	1	1	2
ENE	2	1	0	-2	-1	-1	-1
ERE	-2	1	1	0	1	1	2
KIT	1	0	0	1	0	-1	1
JÁT	2	2	0	1	0	1	6

1. ábra: A kreatív személyiség

Barátságosság	3	4	4	3	14
Benyomást keltő	3	3	4	3	13
Ellazult, laza	4	4	4	3	15
Veszekedő, vitázó	2	3	2	2	9
Figyelmes	5	2	4	4	15
Precíz	2	2	4	1	9
Elven, kifejező	5	2	2	2	11
Drámai	2	2	4	1	9
Nyílt	2	2	4	4	12
Uralkodó	4	4	2	4	14
Kapcsolatteremtő	2	3	3	3	11

2. ábra: Kommunikációs stílus

S skála	48
I skála	12
O skála	12
T skála	16
Önérték index	88
<i>L skála</i>	<i>10</i>

3. ábra: Önértékelés

Továbbtanulás, érvényesülés, magasabb iskola	1
Érdeklődés, kutatás	0,6
Elmélyülés, kitartó munka	0,6
Jó jegy az iskolában	0,8
Megfelelő pozíció elfoglalása az osztályban	0,2
Jutalom a családban	0

4. ábra: Tanulás iránti attitűd

Auditív	3,33
Vizuális	4,6
Mozgásos	3,66
Társas	2,5
Csend	4,25
Impulzív	2,6
Mechanikus	3

5. ábra: Tanulási stílus

Szociometriai kérdőív

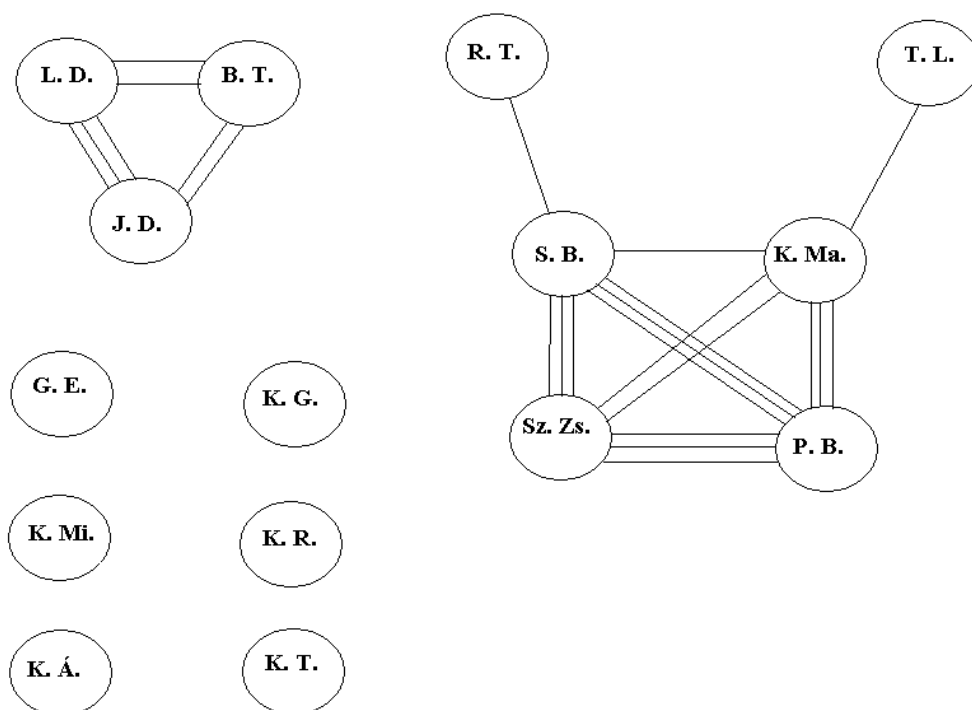
Név:

1. Kik a legjobb barátaid az osztályban? (max. 3 fő)

2. Kikkel osztanád meg legszívesebben a titkaidat az osztályban? (max. 3 fő)

3. Kik azok az osztálytársaid, akiket legszívesebben meghívnál a születési bulidra?
(max. 3 fő)

6. ábra: Szociometriai kérdőív

7. ábra: Szociogram

Kölcsönösségi mátrix

	B. T.	G. E.	J. D.	K. Á.	K. Ma.	K. T.	K. Mi.	K. G.	K. R.	L. D.	P. B.	R. T.	S. B.	Sz. Zs.	T. L.
B. T.			xx 2				0			xx 2				xx 0	
G. E.					xxx 0								xxx 0		
J. D.	xxx 2			0			xx 0	0		xxx 3				x 0	0
K. Á.			xxx 0				xxx 0			xxx 0					
K. Ma.		0									xxx 3		xx 1	xx 2	x 1
K. T.											xxx 0				
K. Mi.	xx 0		0											x 0	
K. G.			xx 0												
K. R.										x 0	x 0				
L. D.	xxx 2		xxx 3												
P. B.					xxx 3	0			0			0	xxx 3	xxx 3	0
R. T.										xxx 0			x 1		
S. B.		0			x 1					xxx 3	xx 1			xxx 3	0
Sz. Zs.	0		0		xxx 2		0			xxx 3		xxx 3			0
T. L.			x 0		x 1					xxx 0		x 0	xxx 0		

8. ábra: Kölcsönösségi mátrix

Bartók-terem

1. *A Kisharang – Handbells Choir Miskolc műsora:*

- ❖ Vangelis: Chariots of Fire
- ❖ Carol of the Bells
- ❖ The Sound of Music: „Do- Re- Mi”
- ❖ Coldplay: Cloks

Előadják: Szakács Zsombor, Oláh Máté, Lajhó Norbert,
Farkas Marcell, Krajnik Péter, Jakab Zsófia, Zakar Viktor,
Simon Jordán, Lajhó Ruben, Virágh Márk, Kozma Réka

Művészeti vezető: Lajhó Gyula

2. Ch. M. Vidor: Suite Op. 34. III., IV. tétel (Romanze, Finale)

fuvola: Barba Péter

zongora: Soós Orsolya

3. O' Carolan: 5 írdal

gitár: Kulcsár István – Lantos Zsuzsanna

Deák Lilla – Molnár Tamás

Jobbágy-Szegő Angéla – Lénárt György

Varga Gabriella

4. Bad Romanze (Lady Gaga)

Klarinét: Varga Lőrinc, Petró Máté, Révy Gábor, Menyhárt Ferenc

5. *Egressy Rézfúvós Együttes és barátai:*

- ❖ Marsch aus „Judas Maccabaeus”
- ❖ Clarinet Polka
- ❖ Pizzicato Polka
- ❖ Little Braun Jug
- ❖ La cucaracha
- ❖ Rosamunde

Művészeti vezető: Dobi Imre

6. *A Tanárokkal és Szülőkkel kibővített Egressy Ifjúsági Kórus műsora:*

- ❖ Kodály Zoltán: Köszöntő
- ❖ Quodlibet német dalokkal
- ❖ Magyar népdalok Bartók Béla és Bárdos Lajos feldolgozásában
- ❖ Dés László - Nemes István: A zene

Zongorán közreműködik: Állné Szabó Klára tanár és
Heinrich Attila Henrik (tanára: Csabay Csilla)

Kórusvezető: Murvainé Bodnár Ildikó

7. Fauré: Dolly szvitből 3 tétel
- Messieu Aoul!
 - Le Jardin de Dolly
 - Le pas espagnol

zongora: Bódi-Máté Ágnes és Bódi Tamás

8. Farkas Ferenc: Csángó Szonatina

gitár: Kulcsár István – Lantos Zsuzsanna – Deák Lilla

9. *Az Egressy – Erkel Ifjúsági Szimfonikus Zenekar műsora:*

- ❖ Mozart: A-dúr zongoraverseny II. tétel
 - Behunszky Zsuzsanna (tanára: Ször Krisztina)
- ❖ Haydn: D-dúr zongoraverseny III. tétel – Rondo all' ungarese
 - Bakos Júlia (tanára: B. Csermely Zsuzsanna)
- ❖ Kodály: Intermezzo a Hány Jánosból
- ❖ Brahms: XXI. Magyar tánc
- ❖ Georges Auric: Where is Your Heart (a Moulin Rouge c. filmből)
- ❖ Michell Legrand: The Hand of Time

Vezényel: Gergely Péter Pál

9. ábra: Tanári hangverseny műsora

Irodalomjegyzék

Knausz Imre: *A tanítás mestersége*, egyetemi jegyzet,

<http://mek.oszk.hu/01800/01817/01817.html>

Szilvágyi Sándor: *Módszertan*, kézirat

Dr. Tóth László: *Pszichológiai vizsgálati módszerek a tanulók megismeréséhez*,
Pedellus Tankönyvkiadó 2004, ISBN: 9789639396586

Egressy Béni – Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Intézmény: Pedagógiai program

<http://www.egressy-erkelzeneiskola.sulinet.hu/Dokumentumok/pedprog.pdf>

Egressy Béni – Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Intézmény: Egressy Béni zeneiskola
története

<http://www.egressy-erkelzeneiskola.sulinet.hu/egressytortenet.html>

